

DE TUIN

LIEFHEBBER

samen
natuurlijk
tuinieren

www.broeikassen.com

ook voor het slopen
en afvoeren van
uw oude kas!

Dave Storm Hobbykassen levert hobbykassen van oersterke kwaliteit waar u tientallen jaren plezier van zult beleven.

Doordat wij uitsluitend werken met gegalvaniseerd ijzer en aluminium kunt u verzekerd zijn van een supersterke constructie.

Hobbykassen (op maat)

Kweektafels

Rokers ruimte

Diverse accessoires

Zwartendijk 52b
2671 LL Naaldwijk

i www.broeikassen.com
e info@broeikassen.com

m 06 53 93 50 39

Campingsport Amsterdam
Alles voor uw camper, caravan, tent en tuinhuis.

Levering, installatie, reparatie en onderhoud van daglichtpanelen, accu's, omvormers, spanningsregelaars en accessoires.

Complete sets leveren wij ook, van een koelkastset tot een starterset!

Verkoop, reparatie en onderhoud van gas en petroleum kachels. Wij leveren ook gasflessen en schone petroleum!

Wij leveren en repareren ook alle gas en zonne-energie koelkasten.

Verkoop, onderhoud, reparatie en montage van alle soorten geisers!

Ruime keuze aan kooktoestellen en alle koppelingen voor het aansluiten op gas.

WWW.CAMPINGSPORTAMSTERDAM.NL

**Jan van Galenstraat 271
1056 BZ Amsterdam
Tel.: 020-6128911
E-mail: info@campingsportamsterdam.nl**

Openingstijden
Maandag en zondag: gesloten
Dinsdag t/m vrijdag: 09:00 - 18:00
Zaterdag: 09:00 - 16:00

Duurzaam verven in de tuin met Moose Färg

- ✓ Milieuvriendelijke verf voor alle soorten hout
- ✓ Onderhoud zonder schuren
- ✓ Unieke Zweedse kleuren

MOOSE FÄRG

Vraag de gratis kleurenkaart aan op de site
WWW.MOOSEFARG.NL

VERANDERING

Ik droom (letterlijk) met enige regelmaat dat ik woon in een warm land. Gek genoeg niet eens alleen in de winter. Al is dat visioen in dat jaargetijde wel het meest aantrekkelijk. Toch zou ik het niet écht willen, want als ik ergens van houd is het wel de verandering van de seizoenen die zich ieder jaar weer voltrekt voor onze neus.

Ik zag het speenkruid opkomen, bloeien, verschrompelen en plaats maken voor irissen. Ik zag de appelboom voorzichtig in blad komen, de bloesemknopen opengaan en een week lang gonsde mijn boom van de bijen. En nu zijn de eerste vruchtbeginsels alweer aan het groeien. Ik kan me zelfs nu de zomer voor de deur staat alweer verheugen op de herfstkleuren. De eeuwigdurende verandering van seizoenen, daar kunnen we dan toch maar mooi in alle jaargetijden van meegenieten.

En zelfs in de seizoenen is verandering te bespeuren. Voor het eerst in drie jaar hadden we een natte in plaats van droge lente. En hoewel ik vaak naar buiten heb gegluurd om te kijken of het droog genoeg was om buiten koffie te drinken in de tuin, moet ik toegeven dat mijn tuin floreert bij al die nattigheid. Vorig jaar was het al vroeg sproeien geblazen om de boel goed de zomer in te krijgen, nu straalt alles me fier en groen tegemoet.

Wat onveranderlijk is, is het voornemen om ook dit jaar meer te genieten van mijn tuin. Minder werken, meer om me heen kijken en verwonderen. Meer lezen over de bijen die mijn tuin aandoen, meer aan de weet komen over welke wilde planten mijn tuin zonder uitnodiging hebben gekoloniseerd (ik gedoog ze tot ik weet wat het is). Maar mijzelf kennende duiken er ook weer heel wat klussen op. Ik geef het toe: stil zitten gaat me ook niet gemakkelijk af. Ook *De Tuinliefhebber* verandert, een blad staat nooit stil. We willen verrassen, steeds weer verleiden om nieuwe dingen te lezen. En verandering is een van de manieren om dat te bereiken. Oplettende lezers hebben wellicht gezien dat we een nieuwe illustrator voor de cover hebben. En dat we na jarenlange trouwe dienst afscheid hebben genomen van Leni van Noord. Op ons verzoek maakte zij plaats voor de bijdrage van Kim Nelissen. Zoals de ene plant soms plaats maakt voor de andere. Welkom Kim en hartelijk dank voor al je verhalen Leni! ●

Paul van Bodengraven
Hoofdredacteur

DE TUINLIEFHEBBER

Jaargang 106, nr.2 2023

De Tuinliefhebber valt elk kwartaal (seizoen) op de mat bij leden van tuinclubs die zijn aangesloten bij AVVN samen natuurlijk tuinieren en bij supporters van AVVN. Elke editie bevat tips, informatie en inspiratie voor samen groen doen en genieten van het seizoen.

(ADRES)WIJZIGINGEN?

Ontvang je *De Tuinliefhebber* omdat je (volks)tuinvereniging is aangesloten bij AVVN, dan kun je (adres)wijzigingen doorgeven aan de **secretaris** van je vereniging. In alle andere gevallen – bijvoorbeeld als je supporter bent – gebruik je hiervoor het besloten ledennet van AVVN. Via **avvn.nl/ledennet** kun je gratis een persoonlijk profiel aanmaken waarmee je zelf eenvoudig allerlei praktische zaken kunt regelen. Heb je geen toegang tot het ledennet? Ga naar **avvn.nl/aanmelden-ledennet**

SUPPORTER VAN AVVN WORDEN?

Lees je *De Tuinliefhebber* wel, maar ontvang je 'm niet thuis? Meld je aan als supporter via **avvn.nl/aansluiten**. Als je ons steunt met €30 of meer per jaar, krijg je *De Tuinliefhebber* vier keer per jaar thuis én help je ons groen in de buurt te bevorderen en samen tuinieren nog makkelijker en leuker te maken.

VRAGEN OVER DE TUINLIEFHEBBER?

Vragen of opmerkingen over de inhoud? Geef het door via **tuinliefhebber@avvn.nl**.

UITGEVER

AVVN samen natuurlijk tuinieren
Vogelvliederweg 50
3544 NJ Utrecht
www.avvn.nl

REDACTIE DE TUINLIEFHEBBER

Paul van Bodengraven
(hoofdredacteur)
Lotte Kremers (tekstcorrector)

REDACTIERAAD

Margreet Bogaart, Elske Hijlkema,
Vera Schijve en Paul Verhagen

REDACTIONELE BIJDRAGEN

Paul van Bodengraven, Suzanne de Boer, Marleen van Es, Marieke de Geus, Machteld Klees, Peter Kouwenhoven, Evert Muntslag, Kim Nelissen, Loethe Olthuis, Lennart Puijk, Sanne Veel

ARTDIRECTION EN VORMGEVING

Frank de Both (Twinmedia) en Marco Zuidwijk (Content innovators)

TECHNISCHE REALISATIE EN PRODUCTIE

Virtùmedia, Zeist

ADVERTEREN IN DE TUINLIEFHEBBER?

Neem contact op met Marieke van Lagen van Virtùmedia via **mvanlagen@virtumedia.nl**

TUINIER JE MET ONS MEE?

AVVN is de groene familie van tuinliefhebbers. Wij delen graag al onze kennis en ervaring over samen natuurlijk tuinieren.

avvn.nl

avvn.nl/ledennet

facebook.com/AVVN.nl

instagram.com/samentuinieren

ALTIJD OP DE HOOGTE

Meld je aan voor onze maandelijkse nieuwsbrief via **avvn.nl/nieuwsbrief**

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN: 1871-8388

COVERILLUSTRATIE

Floor Rehbach

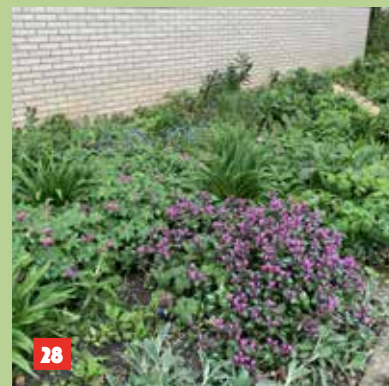
06

12

18

28

15

**VAN BOOMGAARD
TOT BUURTTUIN**

20

26

38

42

IN DIT NUMMER

- 06** Groen doen
Botanische Tuin TU Delft
- 12** Exoten in de tuin
Wat moet je doen en laten?
- 15** Zoete Aarde - Van boomgaard tot buurttuin
- 18** Historische moestuinen
Historische Theetuin Bartimeus
- 20** Planten maken de tuin!
Serie - Zo versterken we samen de biodiversiteit
- 26** Zo doen we dat! - **Inspreken helpt!**
- 28** Tuinieren kan overal - **Rommelhoekjes**
- 30** Zaaïen en oogsten
Marleen tipt aardbeien
Wildplukken: paardenbloemen
- 38** In de tuin van Dorien
Er valt elke dag iets te ontdekken
- 42** Op bezoek bij kwekerij Bastin
Lavendelliefhebber in Limburg

EN VERDER

- 08** Doorgrond - Column
Ruud Grondel, voorzitter AVVN
- 10** Nieuws uit de vereniging
- 24** In de tuin van Loethe - Column
- 25** Fotowedstrijd - Tuingeluk
- 33** Moesmeisje - Kleur in de moestuin
- 34** Voor de liefhebber
Lees-, kijk- en luistertips
- 36** De groenteliefhebber
Spitskool - Nu zaaïen, straks oogsten

TU DELFT HORTUS BOTANICUS EEN GROENE VERRASSING

Een groene oase in de stad

Botanische tuinen zijn er in vele kleuren en maten, van wereldberoemd tot bescheiden wetenschappelijke collecties. De tuin van de Technische Universiteit (TU) Delft behoort tot de laatste categorie. De collectie werd aanvankelijk bij elkaar gebracht om onderzoek te doen naar de bruikbaarheid van gewassen, bijvoorbeeld als voedsel, medicijnen, kleding, onderdak en grondstoffen. Dat onderzoek kreeg langzaam minder prioriteit. Nu is de tuin een publieksgerichte, groene oase in de bedrijvige stad.

TEKST: PAUL VAN BODENGRAVEN

FOTO'S: TU DELFT HORTUS BOTANICUS

Met zo'n dertig monumentale bomen oogt de Hortus Botanicus van de TU Delft op de eerste plaats als een park. Half verscholen achter de gebouwen van de universiteit sta je ineens in de tuin die zo'n honderd jaar oud is. Omringd met gebouwen en huizen lijkt het net alsof je in een stadspark verzeild bent geraakt. De kwetterende halsbandparkieten die zich in een grote taxus ophouden dragen bij aan het stadse gevoel.

Kassen hebben voor mij altijd een sterke aantrekkingskracht, nieuwsgierig als ik ben naar exotische pracht. Maar ik besluit eerst te

genieten van deze zonnige dag en de buitenruimte te verkennen. Dat het terras van Coffee-Star én in de zon ligt én al aardig bezet is, helpt ook om die keuze te maken. Eerst de buitentuin, dan een kop koffie en dan de kassen.

ONDERZOEKEN EN LEREN

Cultuurtuin voor Technische gewassen was de oorspronkelijk naam van de tuin. Het onderzoek dat hier wordt gedaan sinds begin twintigste eeuw richt zich op planten die olie- of kleurstoffen leveren of waarvan delen als hout, vezels en bast gebruikt kunnen worden, bijvoorbeeld als isolatiemateriaal. In het zuidelijk deel van de tuin vind je het arboretum met

bijvoorbeeld gom- en harsplanten. Soorten als de Japanse walnoot, de Oosterse netelboom en de Cedrela kun je hier bewonderen. En je leert meteen wat over hun bruikbaarheid. Nooit geweten dat de kurkboom naast zijn bast ook gebruikt wordt voor gele kleurstof (hout) en olie (zaden). Dat is ook gelijk het leuke van deze tuin, dat je direct kunt zien waarvoor zo'n plant gebruikt kan worden.

NATIONALE PLANTENCOLLECTIE

De collectie bestaat voor een groot deel uit buitenlandse planten die deels dus ook hier in de buitenlucht gedijen. Door internationalisering en microbiologie is het botanische onderzoek naar de

Foto: Marco Barten

Genoeg plek om te genieten van het zonnetje (foto: Marco Barten)

gebruikswaarde van exoten minder relevant geworden, want vergelijkbaar onderzoek vindt inmiddels ook plaats in de landen van herkomst en kennis wordt internationaal gedeeld. De hortus in Delft dreigde dan ook een beetje in de vergetelheid te raken, maar de oprichting van de Nationale Plantencollectie in de jaren '80 betekende een nieuwe impuls. Geen enkele tuin beschikt over zo'n uitgebreide verzameling technische exoten.

RODE LIJST

Maar het zijn niet alleen uitheemse gewassen die je hier vindt. In de tuin staat ook een met netten afgeschermd groep bakken waarin inheemse soorten van de Rode Lijst van bedreigde plantsoorten worden gekweekt en tentoongesteld. Van bilzekruid tot guichelheil, hier zijn allerlei soorten die tot voor kort redelijk vaak in het wild te bewonderen waren te bekijken. Bij voorkeur natuurlijk te bezoeken in de maand waarin jouw favoriete soort op zijn mooist zijn. En dus geniet ik nu van de bleekroze bolletjes van de guichelheil. Door de netten oogt het een beetje alsof je een voliëre binnenstapt, maar zo worden wel vraatzuchtige vogels en andere ongewenste gasten buiten de deur gehouden.

OPLOSSINGEN

De zon laat zich van zijn beste kant zien en de koffie op het terras - van een lokale Delftse koffiebrander - smaakt zo extra lekker. Waarna dan de kassen aan de beurt zijn om te bezoeken. Ook hier zijn de tropische gewassen primair uitgezocht op hun bruikbaarheid. Bananenbomen en strelitzia's zijn hier niet alleen voor hun vruchten en bloemen, maar ook voor hun vezels. Het accent in het onderzoek dat wordt gedaan ligt nog steeds op nuttige toepassingen, met een eigentijds klimaat-tintje. Bijvoorbeeld hoe je met planten(vezels) meer schaduw kunt creëren in de stad, of hoe planten lucht kunnen zuiveren. *Nature based solutions*, zo heet dat in goed Engels.

Praktische informatie

De Hortus Botanicus van de TU Delft vind je aan het Poortlandplein 6 in Delft. De tuin is geopend voor bezoek van dinsdag t/m zondag tussen 10.00 en 17:00 uur. Toegang: €6. tudelft.nl/botanischetuin

DAGJE DELFT

Groots is het allemaal niet, maar wel fraai en indrukwekkend. Dit is niet een tuin om een dag voor uit te trekken, daarvoor is hij te klein. Maar het is zeker een aanrader als je een dagje Delft wilt verrijken met een pauze in een groene oase. ●

Gids voor Nederlandse en Vlaamse Arboreta

Informatie over de Botanische Tuin in Delft en andere tuinen vind je in de Gids voor Nederlandse en Vlaamse Arboreta. Uitgeverij Blauwdruk. ISBN 9789075271522, €34,50.

De Tuinliefhebber mag één exemplaar van deze gids weggeven. Reageer vóór 1 juli op ons facebook bericht: facebook.com/AVVN.nl en vertel ons wat jouw lievelingsboom is voor in de tuin. Uit alle inzendingen kiezen wij één winnaar. Je krijgt via Facebook bericht als je gewonnen hebt.

AARDBEIENPLANTEN voor productie.

Enmaal dragend: 25 soorten
Verzending vanaf 1 februari

Doordragend: 8 soorten

Voor directe productie: extra zware planten
15 soorten leverbaar uit koelcel. Geschikt voor
kas en buiten.

PIOENROZEN

Op 4l. pot in 25 soorten, vanaf heden
leverbaar. Levering af bedrijf. Verzenden frigo-
aardbeienplanten mogelijk na vooruitbetaling.

Tevens: verkoop van antieworteldoek
en diverse soorten (kunst)mest.

Nu ook biologische planten beschikbaar

NIEUW
CHERRY BERRY!!

**Aardbeienplantenbedrijf
Kwekerij E. Duivenvoorden B.V.**
Turfspoor 57
2165 AW Lisserbroek
T 0252 410701
M 06 5131 86 30
E aardbei@xs4all.nl

WWW.KWEDUIVENVOORDEN.NL OF VIA

Voedselbos
kwekerij
Arborealis

www.voedselbos.eu
www.arborealis.nl
Wilhelminaoord
maart - december
do - vrij - za
9:00 - 16:30 uur

Op onze kwekerij kun je terecht voor al je meer en minder bekende eetbare kruiden, struiken en bomen. Geteeld zonder bestrijdingsmiddelen.

Kom eens struinen in onze ruim opgezette plantenwinkel. Ook online verkoop.

Tuin, balkon of (dak)terras, een moestuin in een pot past overal!

Alles voor de moestuin vind je op DeZaden.nl

Laat je inspireren!

DEZADEN

www.dezaden.nl

ermans
blokhuisen

**jouw specialist in
volkstuintuinen**

scan me

www.hermansblokhuisen.nl/tuinliefhebber

DOORGROND

We zien de laatste tijd dat gemeenten de neiging hebben om een zogenaamde 'kostendeekkende huur' voor volkstuinen te rekenen. Dat is wettelijk niet nodig wanneer je volkstuinen ziet als een maatschappelijke voorziening. En dat zijn ze ook! Volkstuinen zijn belangrijk voor een gemeente op twee manieren. Zo zijn ze een groene plek en vaak de meest biodiverse in de gemeente. Maar even belangrijk: het zijn plekken waar mensen met verschillende achtergronden elkaar ontmoeten en samen werken aan een gemeenschappelijke hobby. Ze zijn eigenlijk een groen buurthuis.

Volkstuinen ondersteunen bij het contact met de gemeente is belangrijk voor ons. Een positief voorbeeld is Ede. Een ambtenaar uit Ede vertelde mij trots dat het college een nota heeft vastgesteld voor een nieuwe voedselstrategie. In die nota staat een hoofdstukje over volkstuinen. Ans Hobbelink, bestuurslid bij AVVN, en koepelorganisatie VAT Ede hebben een rol gespeeld in het adviseren van de gemeente bij die nota. Hier zijn wij erg trots op!

Een lastige blijft gemeente Rotterdam. Na jarenlange verwaarlozing door de gemeente hebben wij geprobeerd een rol te spelen via een beheerstichting voor volkstuinen (de SVIN). Hiermee zijn wij vorig jaar gestopt. De grote inzet van ambtenaren en bestuurders die nu nodig is, evenals de grote huurverhoging die men voornemens is door te voeren, laat zien dat we terecht de opdracht hebben teruggeven. Er moet heel veel gebeuren. We stoppen veel tijd en aandacht in het ondersteunen van onze leden in Rotterdam, om eindelijk een goede situatie voor hen te regelen. De gemeente lijkt nu eindelijk aandacht te hebben voor de problematiek. Je leest er meer over in de rubriek *Zo doen wij dat*.

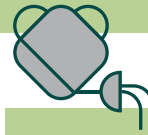
Om de volkstuinen meer onder de aandacht te brengen bij alle overheden zijn wij bezig met het ontwikkelen van een volkstuinvisie. Dat wordt de basis voor een hele actieve lobby. We willen een goed, consistent verhaal naar buiten brengen over wat de betekenis is van volkstuinen voor de toekomst. Deze visie gaan we samen met onze leden uitwerken. Jullie horen daar in de loop van het komende jaar meer over.

Wij zijn er om de positie van de volkstuin te versterken. Dit werkt alleen als we dat samen met onze leden doen. Maak dus gebruik van het online ledennetwerk als je een vraag hebt. Lees en verspreid de nieuwsbrief onder je leden. Kennis- en ervaringenuitwisseling, daar leren we allemaal van. Elkaar in het echt ontmoeten is daarvoor de fijnste manier. We werken aan nieuwe ideeën om hier invulling aan te geven. ●

Ruud Grondel
Voorzitter AVVN samen natuurlijk tuinieren

DE ALGEMENE VERGADERING VAN AVVN

Zaterdag 15 april vond de algemene vergadering van AVVN samen natuurlijk tuinieren plaats. De datum hadden we op verzoek van onze leden iets naar voren geschoven en dit beviel goed. Het was gezellig druk op ons kantoor in Utrecht. Ook dit jaar vond de vergadering hybride plaats, wat betekent dat het mogelijk was om fysiek én online aan te sluiten. We zijn blij dat hybride goed werkt. Het geeft wel de mogelijkheid voor leden die ver weg wonen om ook aanwezig te zijn. Maar het liefst zouden we jullie allemaal fysiek ontmoeten natuurlijk. Ook dit jaar stemden we op kantoor én online met de Online ALV app.

Stemmen gebeurde in de zaal én online

VRIJWILLIGERS IN DE VERENIGING

Mark Molenaar, werkzaam bij de Nederlandse Organisatie Vrijwilligerswerk NOV, gaf een energieke en inspirerende lezing over het betrekken van meer vrijwilligers bij de vereniging. Een belangrijk inzicht dat hij gaf is dat mensen steeds veranderen. Dezelfde oude manieren om mensen te betrekken geven steeds minder resultaat. Daarnaast stelde hij dat besturen het bedenken van regels vaak makkelijker vinden dan met elkaar praten, terwijl juist het onderlinge contact met de leden enorm belangrijk is. Mark betrok het fysiek aanwezige en online publiek, en stelde vragen over hoe het er aan toe gaat op onze verenigingen. Zijn boodschap is

duidelijk: leer je tuinleden kennen en wees niet bang om het anders te doen dan je voorheen hebt gedaan.

AFSCHEID MAGDA

We maakten van deze gelegenheid gebruik om afscheid te nemen van onze penningmeester Magda Vlaardingebroek. Magda heeft AVVN vijftien jaar gediend, maar heeft ervoor gekozen zich niet meer verkiesbaar te stellen. Magda vertelde in haar toespraak waarom ze zich destijds bij het bestuur van AVVN heeft gevoegd. Jaren geleden moest haar volkstuinpark wijken voor woningbouw. Met steun van AVVN en in het bijzonder oud-directeur Wim Hoentjen, heeft de tuinvereniging een mooie nieuwe locatie gekregen. Zij voelde de morele verplichting om haar steentje bij te dragen. Bedankt Magda, voor je toewijding en je grote stille kracht in het bestuur van AVVN samen natuurlijk tuinieren.

Magda Vlaardingebroek met bloemen en beeldje

BESTUURSLEDEN GEZOCHT!

We zijn nog op zoek naar een nieuwe penningmeester! Heb je interesse om bij ons in het bestuur te komen? Je bent van harte welkom. Kijk voor deze en andere vacatures op onze website; avvn.nl/word-vrijwilliger

AVVN IS OP ZOEK NAAR EEN VERENIGINGSADVISEUR/JURIST!

AVVN geeft ondersteuning aan besturen van volkstuinverenigingen bij zeer uiteenlopende vraagstukken. Wij zijn op zoek naar iemand die ons hierin komt versterken. Diegene zal aanspreekpunt zijn voor de bestuursleden van onze volkstuinverenigingen en adviseert en ondersteunt hen onder meer bij verenigingsrechtelijke en juridische vraagstukken. Ben jij of ken jij iemand die in dit plaatje past? Kijk voor meer informatie over de vacature op onze website:

avvn.nl/vacatures

BOLLEN KOPEN MET KORTING

Speciaal voor lezers van De Tuinliefhebber geeft De Warande, specialist in biologisch geteelde stinzenplanten en bloembollen, 5% korting op biobollen. Kijk op sterkebollen.nl/bio en gebruik de kortingscode 'avvn2023'.

TOON ONDER HET MAAIVELD OP JOUW VERENIGING

Onder het maaiveld is een fascinerende film over het ondergrondse bodemleven en het belang van een gezonde bodem voor verduurzaming van de voedselproductie en de strijd tegen het klimaat. Het is mogelijk om deze film te vertonen op jullie volkstuinvereniging! Je zorgt dan zelf voor de faciliteiten en Onder

het maaiveld levert de film in de juiste resolutie. Je betaalt per deelnemer €3,50. Kijk voor de mogelijkheden op de website van Stichting Steenbreek: steenbreek.nl

 nl/eigen-vertoning-van-onder-het-maaiveld-in-jouw-gemeente/ of mail naar info@steenbreek.nl ●

VIJFENZEVENTIG JAAR TUINBOUWVERENIGING BUYTENTWIST

Dit heugelijke feit vieren ze het hele jaar door. De aftrap was de nieuwjaarsreceptie in januari. Bij de borrel kregen alle leden een cadeau: een zakje met voorjaarsbollen. Alle activiteiten krijgen een feestelijk tintje en er worden extra

lezingen en workshops aangeboden. Suze Peters heeft in maart een lezing gegeven over 'plaagdieren'. De film Onder het Maaiveld zal voor de leden in het clubhuis worden vertoond en het verenigingsblad wordt extra dik gevuld met historische

verhalen. Het jubileumjaar zal 23 september worden afgesloten met een feestelijk oogstfeest. Bezoekers zijn welkom! Bezoek Tuinbouwvereniging Buytentwist op de Bloemendaalseweg 185C in Overveen. ●

TUINPARK KWEELUST ONTVANGT HET NATIONAAL KEURMERK NATUURLIJK TUINIËREN

Op 15 april was het dan eindelijk zover en mocht Tuinpark Kweeklust in Amsterdam Noord als een van de laatste parken uit handen van AVVN-voorzitter Ruud Grondel het Keurmerk ontvangen. Dat werd gevierd met een feestelijk hapje en drankje. Het inventarisatierapport uit 2019 loog er niet om: er moest veel gebeuren maar er lagen ook veel kansen. Na een moeizame opstart, wat strubbelingen én vertraging als gevolg van alle corona-ellende is het traject met stimulerend, positief en enthousiast support van AVVN-begeleidster Marie-Jose Meertens vorig jaar afgerond. De veenpoelbiotoop is voltooid, er zijn twee ijsvogelwanden gerealiseerd waar daadwerkelijk paartjes broeden, een natuurmuur, een wadi, een vlinderdriehoek, een centrale compostplek, insectenhôtels, natuurlijke oevers, een soeptuin waar we samen de groentes kweken voor de soep na de werkbeurten en vele snipperpaden door het struweel. 'Met een dankwoord aan alle tuinders, de Bond, Herman Vroklage en de begeleiders, nam Kweeklust met gepaste trots het schild met ruim 3 stippen in ontvangst. Op naar de vierde stip!' ●

Van links naar rechts: Roland Waasdorp, bestuurslid en lid van de Tuincommissie Natuurlijk Tuinieren, Ruud Grondel namens AVVN en Els Groot, penningmeester.

WAT MOET JE DOEN EN LATEN?

Reuzebalsemien, in trek bij bijen, maar wel een exoot die andere planten verdringt

“Deze exoot moet dood”, “De duizendknoopbrigade ploetert voort”, “NVWA laat half miljoen waterplanten vernietigen” – wie deze krantenkoppen leest, denkt al gauw ‘dit is een ver-van-mijn-bed-show’. Er is een strijd gaande, en hoewel niet zozeer op de voorgrond aanwezig, is zij wel urgent. De Nederlandse natuur is kwetsbaar voor invasieve exoten. Wat kun je zelf doen om een bijdrage te leveren aan deze strijd?

TEKST: LENNART PUIJKER

Elk ecosysteem ter wereld kent een unieke samenstelling van plant- en diersoorten. Doorgaans herstelt zo'n systeem zichzelf als het uit evenwicht raakt. Maar niet wanneer een exoot binnentreedt die zich onstuimig verspreidt. Een exoot is een uitheemse plant, dier of micro-organisme die Nederland niet op eigen kracht kan bereiken, maar door menselijk handelen bij ons terecht is gekomen. Een palmboom die je koopt en aanplant is ook een exoot. Alleen zal die zich niet in het wilde weg verspreiden. Die is dan ook niet als invasief aangemerkt.

Wanneer is een exoot werkelijk invasief? In feite wanneer de exoot zich onbeheersbaar verspreidt en de inheemse flora en fauna het leven

onmogelijk maakt. De exoot concurreert dan in ruimte en voedsel, parasiteert op al aanwezige organismen of laat, zoals de ambrosia, een stof achter waardoor de inheemse soorten niet kunnen overleven. Uiteindelijk gaat dit zo ver door dat de exoot alle overige planten verdringt en overal opduikt. Bovendien brengen exoten soms gevaar mee voor de mens, zoals ziektes en allergenen, met alle gevolgen van dien.

BESTRIJDEN OF VOORKOMEN?

Een gezond ecosysteem kan zich herstellen en verdedigt zich tegen een exoot. Denk echter aan klimaatverandering, globalisering, verstedelijking, overbemesting, en je zult beseffen dat onze inheemse flora en fauna het al zwaar te verduren hebben.

Reden te meer om ze zo veel mogelijk te beschermen tegen exoten, of dat nu in je eigen tuin, woonplaats, tuinvereniging of stukje groen in de buurt is.

Lees dit niet als een oproep om met bijl en fakkels de straat op te gaan en elke exoot te lijf te gaan. Daarvoor ligt de bestrijding wat ingewikkelder, zoals blijkt uit de bestrijding van de Japanse duizendknoop.

Maaien, afgraven, begraven, begrazen, steriliseren, elektrocuteren, chemisch bestrijden, bevriezen of juist verbranden, en sinds kort ook: verdrinken in een ton ingesloten tussen twee kuub zand - een scala aan maatregelen om die duizendknoop te bestrijden is inmiddels uitgetoet. Tot nu toe met beperkt succes. Bestrijding kost veel geld en heeft

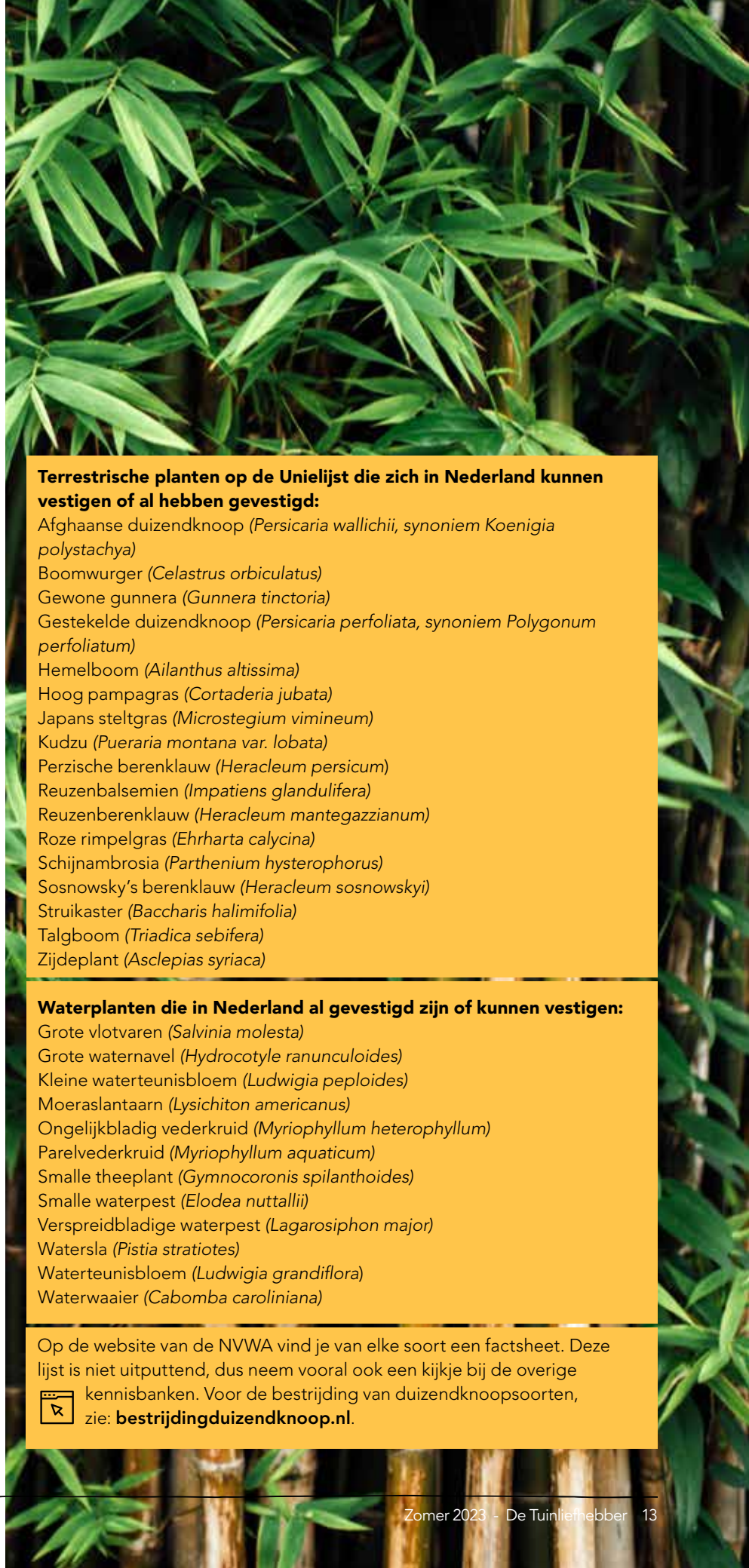
Bamboe staat (nog) niet op de lijst van invasieve exoten, maar verspreidt zich wel razend snel

indirect een negatief effect op de naaste omgeving. Dus ook met exoten geldt: voorkomen is beter dan genezen. Weet wat je aanplant en welke soorten je beter kunt laten staan in de tuinwinkel. Kennis van exoten en bewustzijn van hun gevaar zijn de eerste stappen. Daarvoor heeft de tuinvereniging ATV Looiaan in Den Haag al een beleid. Alle leden zijn verplicht zich te houden aan een speciale lijst planten die niet geplaatst mogen worden. Bovendien is er een instructie over hoe sommige te bestrijden, moet er om toestemming worden gevraagd voor sommige planten en dient een tuincontrolecommissie als vraagbaak en controleur op invasieve soorten.

DE STAND VAN ZAKEN

Als betrokken tuin- en natuurliefhebber zul je je eerst moeten neerleggen bij het feit dat Nederland en de Europese Unie achterlopen op het gebied van maatregelen nemen ten opzichte van landen als Australië, Nieuw-Zeeland en het Verenigd Koninkrijk. Er bestaan wereldwijde internationale verdragen zoals de Convention on

Terrestrische planten op de Unielijst die zich in Nederland kunnen vestigen of al hebben gevestigd:

Afghaanse duizendknoop (*Persicaria wallichii*, synoniem *Koenigia polystachya*)
Boomwurmer (*Celastrus orbiculatus*)
Gewone gunnera (*Gunnera tinctoria*)
Gestekelde duizendknoop (*Persicaria perfoliata*, synoniem *Polygonum perfoliatum*)
Hemelboom (*Ailanthus altissima*)
Hoog pampagras (*Cortaderia jubata*)
Japans steltgras (*Microstegium vimineum*)
Kudzu (*Pueraria montana* var. *lobata*)
Perzische berenklauw (*Heracleum persicum*)
Reuzenbalsemien (*Impatiens glandulifera*)
Reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*)
Roze rimpelgras (*Ehrharta calycina*)
Schijnambrosia (*Parthenium hysterophorus*)
Sosnowsky's berenklauw (*Heracleum sosnowskyi*)
Struikaster (*Baccharis halimifolia*)
Talgboom (*Triadica sebifera*)
Zijdeplant (*Asclepias syriaca*)

Waterplanten die in Nederland al gevestigd zijn of kunnen vestigen:

Grote vlotvaren (*Salvinia molesta*)
Grote waternavel (*Hydrocotyle ranunculoides*)
Kleine waterteunisbloem (*Ludwigia peploides*)
Moeraslantaarn (*Lysichiton americanus*)
Ongelijkbladig vederkruid (*Myriophyllum heterophyllum*)
Parelvederkruid (*Myriophyllum aquaticum*)
Smalle theeplant (*Gymnocoronis spilanthoides*)
Smalle waterpest (*Elodea nuttallii*)
Verspreidbladige waterpest (*Lagarosiphon major*)
Watersla (*Pistia stratiotes*)
Waterteunisbloem (*Ludwigia grandiflora*)
Waterwaaier (*Cabomba caroliniana*)

Op de website van de NVWA vind je van elke soort een factsheet. Deze lijst is niet uitputtend, dus neem vooral ook een kijkje bij de overige kennisbanken. Voor de bestrijding van duizendknoopsoorten, zie: bestrijdingduizendknoop.nl.

Leuk pluizige bloemen bij de struikaster, maar ook dit is een exoot

Onder de grote bladeren van de gewone gunnera komt geen licht en groeit dus niks

Biological Diversity sinds 1993. Maar pas sinds 1 juni 2015 geldt voor elk EU-land de exotenverordening. Tot die tijd hebben bijvoorbeeld imkers hier en in buurlanden zonder zorgen de reuzenbalsemien (*Impatiens glandulifera*) kunnen planten. Bij de exotenverordening hoort een Unielijst met fauna- en florasoorten die actief gewerd en bestreden moeten worden. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) controleert handelsstromen om exoten te weren die kunnen binnenkomen via granen, potplanten of houten pallets waarop goederen worden vervoerd. Voor de bestrijding zijn de provincies verantwoordelijk. De Unielijst vermeldt 26 terrestrische plantensoorten en 14 water- en oeverplanten, maar lang niet alle kunnen zich in het Nederlandse klimaat vestigen. Toch heeft NVWA voor elke soort informatie beschikbaar gesteld over risico's, verspreiding tot nu toe en bestrijding.

Die bestrijding wordt in Nederland steeds professioneler opgepakt in samenwerkingsverbanden tussen terrein- en waterbeheerders, natuurorganisaties, gemeenten en waterschappen. Zo experimenteert LIFE Resilias met ecosysteemgericht beheren, waarbij het inheemse ecosysteem wordt aangesterkt tegen de exoten. Ook zijn er een aantal specifieke kennisbanken voor de Nederlandse

flora. Net zo belangrijk zijn de Belgische en andere Europese databanken, omdat de situaties daar in de toekomst ook voor Nederland kunnen gelden.

WAT KUN JE DOEN?

Het goede nieuws is dat je kunt bijdragen aan de signalering en bestrijding van invasieve exoten. Op Waarneming.nl en Telmee.nl kun je melding maken waar je exoten hebt gespot en kun je je opgeven voor projecten rondom invasieve exoten. De bestrijding is bij kleine populaties en meerdere soorten doorgaans zelf te doen. Je moet planten met wortel en al verwijderen, zaadvorming voorkomen en alle weggehaalde planten bij het gft-afval deponeren. Er zijn echter planten die je niet zelf zomaar aan kunt vliegen, waaronder de reuzeberenklauw (en als ze zich ooit in Nederland vestigen, ook de Perzische berenklauw en Sosnowsky's berenklauw) en de schijnambrosia. Voor al die soorten moet je beschermende kleding dragen voor je ze aanraakt. En voor de reuzeberenklauw geldt dat je het tot 15 centimeter moet afsteken in het vroege voorjaar en in de zomer, of minstens vijf keer per groeiseizoen afmaaien. De zaden kunnen na zeven jaar nog steeds kiemen, dus het is werk van lange adem. Aan de slag dus, maar wel: bezint eer ge begint. Denk na over wat je aanplant. En pak de bestrijding planmatig aan. ●

Kennisbanken over (invasieve) exoten

Floristisch Onderzoek Nederland (FLORON) zet zich in voor onderzoek naar en bescherming van de Nederlandse wilde flora en ook expliciet aandacht aan invasieve exoten.

Wageningen University and Research (WUR) besteedt aandacht aan invasieve exotische plantensoorten (terrestrische soorten en oever/waterplanten) en de regelgeving.

Belgium Forum on Invasive Species (BFIS) bevat veel, heldere en goed toegankelijke informatie. Elke soort is daarbij ingedeeld in een risicocategorie, op basis waarvan men prioriteiten kan stellen in de aanpak.

Delivering Alien Invasive Species Inventories for Europe (DAISIE) brengt gegevens samen over biologische invasies in Europa, van onder meer dan 12.000 invasieve exoten, waaronder de top 100 meest schadelijke.

European Network on Invasive Alien Species (NOBANIS) richt zich op informatie over invasieve soorten in Noord- en Centraal Europa en een eenduidige manier van de exoten aanpakken.

Blij met de bloemen uit de pluktuin
Foto: Zoete Aarde

ZOETE AARDE VAN BOOMGAARD TOT BUURTTUIN

Midden in een woonwijk in Zoetermeer, ingeklemd tussen de huizen van de wijk Buytenwegh - De Leyens, is op historische grond buurttuin Zoete Aarde te vinden. Waar zeventig jaar geleden een boomgaard met appels en peren werd aangeplant langs de oudste weg van Zoetermeer naar Leiden, is nu een fijne plek voor ontmoetingen in het groen gecreëerd, gerund door vrijwilligers. Buurtbewoners en andere belangstellenden kunnen hier van april tot en met oktober zeven dagen per week terecht. 'De tuin is van en voor iedereen.'

TEKST: PAUL VAN BODENGRAVEN FOTO'S: ZOETE AARDE

Het onlangs geopende paviljoen staat te pronken als een juweel in de zon. Het uit hennep-leem opgetrokken pand is net nieuw en op 13 mei officieel geopend door de burgemeester. 'Ontworpen door Buurma Dugar Architecten', vertelt Daniëlle van Dam, bestuurslid van de Stichting Zoete Aarde. De stichting is in 2015 opgericht om de tuin te beheren

en de activiteiten te coördineren en mogelijk te maken. Vandaag word ik ontvangen door Daniëlle van Dam en Peter Kalshoven.

WOONCOMPLEX OF BUURTTUIN

De oude boomgaard is bezit van de gemeente die een aantal jaren geleden bedacht dat hier ook prima huizen gebouwd zouden kunnen worden. 'Daar

kwam de buurt tegen in het geweer,' vertelt Daniëlle, die zelf ook in de wijk woont. 'Het zou zo zonde zijn als dat gebeurde. Mijn kinderen speelden hier en hadden hier de schooltuintjes. Niet alleen zijn de oude fruitbomen prachtig, maar het is ook echt de groene long van deze wijk. Eeuwig zonde als dat zou moeten wijken voor huizen.' Na het protest van de buurtbewoners

ging de gemeente om en gaf de grond in langdurige bruikleen aan de daarvoor opgerichte stichting, onder voorwaarde dat zij het terrein zelf zouden beheren en er een maatschappelijke functie aan zouden geven, voor alle inwoners van de wijk. En daar is voortvarend mee begonnen.

VAN ALLES TE DOEN

‘Er werken hier zo’n zeventig tot tachtig vrijwilligers,’ aldus Daniëlle van Dam. ‘Elke dag zijn een of twee gastvrouwen of -heren aanwezig die gelden als aanspreekpunt. Op het terrein hebben we meerdere tuinen en activiteiten waaraan mensen kunnen deelnemen. Zo is er een biologische groentetuin waarin mensen kunnen werken. De oogst wordt in ons winkeltje verkocht, de opbrengst vloeit weer terug naar de tuin en gebruiken we bijvoorbeeld om gereedschap van te kopen.’

Bij Zoete Aarde zijn ook kippen, konijnen en schapen te vinden, naast bijenkasten en natuurlijk de fruitbomen, hoofdzakelijk appels en peren. De jaarlijkse oogst wordt verkocht in de winkel, en bij grote opbrengst ook deels gedoneerd aan de voedselbank. Daarnaast is er ook de jaarlijkse plukdag, waarop mensen zelf hun fruit kunnen komen plukken voor een gering bedrag. Die trekt zo’n 150 tot 200 plukkers op een dag. Ook is er een bessentuin waaruit jaarlijks flink geoogst kan worden

In het seizoen vinden er tal van activiteiten en workshops plaats, van yogalessen tot kinderactiviteiten, van jam maken tot het samenstellen van kruidenthee op basis van de planten uit de tuin. Zo is er altijd wat te doen.

SOCIALE FUNCTIE

Elke woensdag wordt er soep gemaakt en komen wijkbewoners een kopje mee-eten. ‘Sommige mensen komen daar elke week voor naar de tuin,’ vertelt Daniëlle. ‘Voor hen is het een vast momentje in de week, waarop ze

Foto: Zoete Aarde

Soep in de kas

anderen ontmoeten. We willen zo een bijdrage leveren aan het tegengaan van eenzaamheid en mensen de mogelijkheid bieden om anderen te ontmoeten. Het is mooi om te zien dat mensen dat waarderen. Ook uit het vrijwilligerswerk op de tuin ontstaan nieuwe contacten en vriendschappen.’ Dat de activiteiten van Zoete Aarde zo een bijdrage leveren aan sociaal-maatschappelijke vraagstukken wil niet zeggen dat dat het hoofddoel is van de

stichting. ‘We zijn er voor iedereen in de wijk, of van elders uit Zoetermeer,’ legt Daniëlle uit. ‘Het is geen therapie of begeleiding wat we bieden. Wel een plezierige omgeving om in het groen te werken en zo weer een beetje structuur te vinden, als dat je doel is. Er komen hier wel eens mensen die bijvoorbeeld een burn-out hebben gehad en die hier weer een beetje aan de slag willen gaan. Of mensen die hulp of begeleiding van een andere organisatie krijgen

en dan hier actief willen worden. Dat kan allemaal, maar de begeleiding of hulpverlening is dan wel de verantwoordelijkheid van die andere organisatie. Natuurlijk houden we een oogje in het zeil, maar we zijn niet gekwalificeerd als hulpverleners. Wij bieden de prettige en veilige omgeving om aan je herstel te werken.'

ONTMOETINGEN

Op het terrein is een bloemenpluktuin, een kruidentuin, een permacultuurtuin en ook de schooltuinen zijn hier te vinden. Jaarlijks maken een paar scholen uit de wijk gebruik van de mogelijkheid om kinderen zo vertrouwd te maken met het zelf verbouwen van gewassen. Ook de kinderen van het naastgelegen kinderdagverblijf bezoeken regelmatig de tuin.

Buurtbewoners kunnen ook een kleine moestuin op het terrein huren, er is een bescheiden speeltuin en regelmatig worden er activiteiten georganiseerd. 'Eigenlijk is er altijd wel wat te doen hier,' stelt Daniëlle. 'De tuin is van en voor de buurt, voor iedereen is er wel wat te doen. Zo kunnen mensen elkaar ontmoeten en versterkt je de sociale cohesie in de wijk.'

ZELFVOORZIENEND

Opvallend is dat de gemeente bij dit burgerinitiatief geen in het oog springende rol heeft. Er is geen structurele subsidie voor de tuin,

Peter Kalshoven en Daniëlle van Dam (foto: Paul van Bodengraven)

al kan er wel incidenteel gebruik worden gemaakt van wijkgerichte projectsubsidies. Er is geen ondersteuning vanuit het welzijnswerk bij de organisatie, iets wat je elders nog wel eens ziet. 'We zijn inmiddels gepokt en gemazeld,' zegt Daniëlle lachend. 'We kunnen heel goed onze eigen boontjes doppen, en dat doen we ook. De contacten met de gemeente zijn goed, ze komen regelmatig kijken en als we een verzoek doen om medewerking dan krijgen we die vaak ook. Zo lang we duidelijk weten te maken hoe de inwoners van Zoetermeer hier profijt en plezier van hebben, zal de gemeente de meerwaarde van Zoete Aarde zien.' Leuk om te weten: in Zoetermeer is een vergelijkbaar initiatief bij de Hof van Seghwaert.

ZINVOL, GROEN WERK

Over de vraag wat nu de sleutel tot

het succes van Zoete Aarde is hoeft Daniëlle niet lang na te denken: 'De inzet en het enthousiasme van alle mensen die hierbij betrokken zijn. Zonder vrijwilligers ben je nergens, die vormen de basis waarop je kunt bouwen. De sfeer is hier heel goed, we hebben het leuk en gezellig met elkaar. Mensen zijn hier graag. Om mezelf maar als voorbeeld te nemen: ik woon hier in de wijk, mijn kinderen hadden hier hun schooltuin. Inmiddels zijn die al jaren ouder, maar ik ben er nog steeds, omdat ik me hier thuis voel. Het is fijn en zinvol werk, het is van waarde voor de hele wijk en zelfs voor mensen daarbuiten. We dragen bij aan groen en biodiversiteit in een stedelijke omgeving, we voorzien in een behoefte van de wijkbewoners. En het is nog gezellig ook. Allemaal goede redenen om hier actief te zijn en te blijven.' ●

Praktische informatie

De buurttuin Zoete Aarde is te vinden aan de Broekwegzijde 195 in Zoetermeer, direct naast het Binnenpark. De tuin is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. Voor een klein bedrag is koffie en thee beschikbaar bij het paviljoen en je kunt op je gemak rondkijken.

HISTORISCHE THEETUIN BARTIMÉUS

'Verscholen' in de bossen van landgoed Hydepark, op het terrein van zorgorganisatie Bartiméus, ligt de historische moesen theetuin van de familie van Loon. Een pareltje dat door jarenlange verwaarlozing verrassend goed in oude staat is gebleven. In 2010 werd een start gemaakt met de renovatie en werd de tuin ingezet als middel om de buitenwereld naar binnen te halen bij Bartiméus, dat zorg en ondersteuning biedt aan mensen met een visuele beperking. 'Iedereen is hier welkom.'

TEKST: PAUL VAN BODENGRAVEN

'Onze tuin verbindt de wereld van Bartiméus met de buitenwereld', legt Marja Mostert uit. Samen met Jantine coördineert zij alle werkzaamheden en activiteiten in de prachtige historische tuin. 'Er wonen bij ons een kleine 300 bewoners, dat zijn mensen met een meervoudige beperking. Om de aansluiting met de buitenwereld te maken, halen we die zoveel mogelijk naar binnen.'

In de praktijk betekent het dat de tuin niet alleen open is voor bezoekers, maar ook dat er een keur aan activiteiten is. Er werken zo'n vijftig vrijwilligers

in de tuin en in het theehuis. Er is dagbesteding voor de cliënten van Bartiméus, maar er komen ook mensen met een andere zorgvraag naar de tuin, zoals ouderen die begeleid op vakantie zijn en de school Maupertuus. Er worden Yogalessen gegeven in de voormalige druivenkas, maar ook seminars en presentaties. Er is een groente- en bloemenpluktuin waar bezoekers biologisch geteelde groente, fruit en bloemen kunnen kopen. IVN organiseert regelmatig activiteiten, zoals een wandeling over het landgoed en ook zijn er muziekkuitvoeringen. Elke vierde zondag van de maand is er een snuffel- en crea-markt. Allemaal om er

een levendige en door de gemeenschap omarmde tuin van te maken.

HISTORIE

De geschiedenis van landgoed Hydepark gaat terug tot de achttiende eeuw toen landhuis 't Sand hier stond. De moestuin vormde de basis van de voedselvoorziening van het landgoed. Eind negentiende eeuw kwam het in handen van de familie van Loon, die er hun zomerhuis bouwden. De familie bouwde in totaal drie huizen op het landgoed, waaronder La Forêt, waar de Historische Theetuin de productietuin van was.

In 1960 was Bartiméus op zoek naar grond voor het vestigen van een woon- en zorggemeenschap voor mensen met een visuele beperking. Zij kochten een groot stuk grond van de freules met de beperking dat een deel van de grond in vruchtgebruik zou blijven bij de familie en dus niet bebouwd mocht worden. Dat omvatte ook de historische tuin. De afstammelingen van de Loons bewoonden een huis op het landgoed

De tuin is grotendeels ommuurd (foto: Henk Tuinman)

Marja (links) en Jantine aan het werk bij de plantentafel (foto: Marco Barten)

tot hun dood. De moestuin werd door de hoge leeftijd van de freules niet meer bezocht en onderhouden. Na het overlijden van de laatste freule kon de tuin nieuw leven ingeblazen worden.

VAN OUD NAAR NIEUW

‘Juist doordat de tuin nog in handen was van de familie én doordat de dames vanwege hun hoge leeftijd hier niet meer kwamen, is een groot deel van de tuin in oude staat bewaard gebleven’, vertelt Marja. ‘Weliswaar vervallen, maar de kassen zijn bijvoorbeeld ontsnapt aan de gebruikelijke vernieuwingsdrang. Daardoor konden ze in oude luister hersteld worden en zien we hier nog steeds de structuur en opzet van de oude tuin.’

Daar ging dan wel een intensief traject aan vooraf, waarbij de oude tuin ontdaan moest worden van de overwoekerende begroeiing. Inmiddels oogt het als een paradijsje en kun je je goed voorstellen hoe de familie in vroeger tijd door de ommuurde rozentuin heeft geflaneerd, in alle stilte. Nu is het een levendige plek, waar bijna altijd mensen bezig zijn. De tuin biedt dagbesteding aan een vaste groep bewoners van Bartiméus die

meehelpen bij het werk in de tuin. Van onderhoud van gereedschap tot zaaien en verspenen, van opruimen tot meedraaien in het theehuis, iedereen heeft zo zijn eigen voorkeuren en talenten. De bestrating van de tuin is zo aangelegd dat mensen met een visuele beperking gemakkelijk hun weg kunnen vinden.

IEDEREEN DRAAIT MEE

Zo is de lommerrijke tuin van weleer omgetoverd van een plek voor de welgestelden tot een gemeenschapstuin voor bewoners én iedereen die graag in de tuin actief is. ‘Of het nu voor een kop koffie, verse groente of een mooie bos bloemen is, of om mee te werken in de tuin, iedereen is welkom’, aldus

Marja. ‘Er komen hier mensen die na een burn-out weer wat werkervaring en structuur willen opdoen, jongeren met een tussenjaar, ouderen die na hun pensionering actief willen blijven. Wat je verhaal of wens ook is, iedereen draait mee. En ja, ook Tuinliefhebbers die nieuwsgierig zijn, ontvangen we graag!’ ●

Praktische informatie

De historische Theetuin is te vinden op het terrein van Bartiméus. Ga het terrein op via de ingang aan de Dribergsestraatweg 44 in Doorn. Na ongeveer 700 meter verwijzen borden je naar de tuin. Die is in principe dagelijks toegankelijk, het theehuis en het winkeltje zijn geopend op woensdag, zaterdag en zondag, van 11:30 tot 16:30 uur. Ook zijn er die dagen groente te oogsten en bloemen te plukken.

Activiteiten worden aangekondigd in de Facebook-groep van de Theetuin.

Zoek daar op ‘Historische theetuin Bartiméus’

Aanmelden voor de nieuwsbrief kan ook, via theetuin@Bartiméus.nl.

PLANTEN MAKEN DE TUIN!

Iedere rechtgeaarde tuinder geniet van z'n planten. Zelfvermeerderende stekjes, een border vol kleur en dartelende vlinders zijn een heerlijk gezicht. Maar hoe pak je dat aan? Naast je eigen voorkeur en smaak tellen de groeiomstandigheden in de tuin ook mee. Ook kun je planten kiezen die aantrekkelijk zijn voor vlinders en bijen. Een heel eisenpakket dus, in dit artikel meer daarover.

TEKST & FOTOGRAFIE: MACHTELD KLEES

Ga op zoek naar planten met meerwaarde voor insecten

Simpel gezegd hebben alle planten voldoende licht, water en voedingsstoffen nodig. Alleen, wat is 'voldoende'? Succesvolle tuinplanten zijn zodanig geselecteerd en gekweekt dat ze bij 'gemiddelde' omstandigheden goed gedijen. Inheemse planten stellen vaak wat andere eisen en zijn wat minder voorspelbaar.

De groeivorm is ook belangrijk. Wordt de plant hoog? Vormt de plant een keurig polletje of breidt hij zich flink uit? Is het een uitzaaiër of omvaller? Dat hoeft allemaal geen bezwaar te zijn, want je kunt de verschillende eigenschappen ook als hulp inzetten. Omvallers kunnen rechttop gehouden worden door stevige burens. Uitzaaieren voorkom je door een deel na de bloei af te knippen. Een beetje uitzaaiën is welkom omdat de plant zich hierdoor verjongt. Woekeraars hebben een slechte naam, maar ze kunnen wél lastige plekken vullen waar geen andere plant wil groeien. Beruchte wortelknuiden, zoals kweek en zevenblad, hebben wortelstokken waarmee ze de macht grijpen. Bosanemoontjes en salomonszegel hebben ook wortelstokken, maar breiden zich langzaam uit.

BLOEIBOOG

Het is een leuke uitdaging om elke maand iets bloeiends in de tuin te hebben. Wie kijkt niet uit naar toverhazelaar of sneeuwkllokjes in het vroege voorjaar? Voor insecten zijn vroege bloeiërs van levensbelang. Overwinteraars die zich op de eerste mooie voorjaarsdagen laten zien, hebben voedsel nodig. Voor hen zijn bloeiende krokussen zeer welkom. In de zomer is er meestal veel keuze, maar in de herfst zijn de laatste bloeiërs ook weer extra belangrijk. Op herfstasters of op klimop kun je vaak massa's insecten vinden. Veel bloeiende planten, met extra aandacht voor het vroege voorjaar en de late herfst, leveren veel meerwaarde voor insecten op.

TIPS

- ▶ *Zorg voor veel bloeiende planten, vooral in het vroege voorjaar en de late herfst.*
- ▶ *Dubbele bloemen bevatten weinig of geen stuifmeel en nectar. Kies daarom liever enkele bloemen, bijvoorbeeld van dahlië's, asters en zonnebloemen.*
- ▶ *Soms worden stuifmeelloze varianten aangeboden, bijvoorbeeld van zonnebloemen. Dat levert voor insecten niets op, dus kies die liever niet.*
- ▶ *Werk met de natuur mee en kies planten die geschikt zijn voor de bodem en standplaats.*
- ▶ *Inheemse planten zijn beter voor insecten.*
- ▶ *Laat planten met zaden en vruchten in de winter staan, dat is heel geschikt vogelvoer.*
- ▶ *Ruim afgestorven planten pas in het voorjaar op. Kleine diertjes vinden er een goede schuilplek in.*
- ▶ *Laat de bodem waar mogelijk met rust, dat is gunstig voor bodemleven.*

EEN BLOEIENDE MOESTUIN

Tussen groenten in kun je prima bloemen telen. Het staat prachtig en heeft gunstige effecten. De bloemen trekken meer insecten aan. Tomaten en bonen profiteren daarvan door betere bestuiving en vruchtzetting. De insecten trekken op hun beurt vogels aan, die ook plaagdieren, zoals bladluizen of slakken, soldaat maken. Vruchtwisseling in de moestuin is belangrijk om ziekten te voorkomen. Eenjarige bloemen zijn daarbij makkelijk in te passen. Bekende combinaties zijn afrikaantjes en aardappelen tegen aardappelmoeheid. Dille bij de tuinbonen gaat luisaantasting tegen. Eetbare bloemen fleuren de maaltijd op en passen uitstekend in de moestuin. Smakelijke

toppers zijn goudsbloem, korenbloem, viooltje en Oost-Indische kers.

PLANTEN VOOR DROOGTE

Met de huidige warme zomers zijn planten die tegen droogte kunnen belangrijk. Zulke planten hebben vaak vrij klein blad of haren die de verdamping remmen, zoals prikneus en ezelsoor. Andere hebben dikke, vetachtige bladeren, zoals hemelsleutel en muurpeper. Alle vroege bollen, zoals sneeuwkllokjes, krokussen en narcissen sterven af voor het te droog wordt en wachten onder de grond geduldig op het volgende jaar. Teunisbloemen maken dikke penwortels waarmee ze diep de grond in gaan. Weer andere hebben een sterk vertakt wortelstelsel waarmee ze vocht opnemen. Ondergronds spelen bodemschimmels een belangrijke rol in de vocht huishouding. In ruil voor suikers van de plant leveren zij, met hun uitgebreide netwerk van schimmeldraden, de plant vocht. Op die manier kan de plant over veel grotere afstanden water benutten dan alleen via zijn eigen wortels. Een met rust gelaten bodem, waar bodemschimmels zich ongestoord kunnen ontwikkelen, is hiervoor onmisbaar. Uitdroging voorkom je ook door de bodem te bedekken met mulch of bodem bedekkende planten.

MEERWAARDE VAN INHEEMS

Inheemse planten en de bijbehorende insecten zijn gedurende de evolutie perfect op elkaar afgestemd geraakt. Ingewikkelde bloemvormen worden

Inheemse planten zoals beemdkrone trekken veel vlinders en bijen

door gespecialiseerde insecten bestoven. Veel vlinderrupsen eten slechts een of enkele soorten planten (waardplanten). Op hun beurt zijn ze weer voer voor de jonge vogeltjes. Tussen planten en allerlei dieren zijn heel veel verbintenissen ontstaan. Tuinplanten, vaak afkomstig uit andere landen of werelddelen, hebben die relaties met de hier levende insecten niet. Daardoor zijn ze voor de biodiversiteit minder waardevol dan inheemse planten.

Een paar voorbeelden. Oranjetipjes vliegen in het voorjaar. Ze bezoeken allerlei bloemen maar leggen hun eitjes alleen op kruisbloemigen, zoals pinksterbloem, look-zonder-look en op de nauw verwante damastbloem en tuinjudaspenning. Honingbijen vliegen op alle bloemen die stuifmeel en nectar leveren. Veel wilde bijen zijn een stuk kieskeuriger. Hun jongen gedijen alleen van het stuifmeel van een bepaalde soort. Bij de kattenstaartbij is

dat kattenstaart, voor de heggensrankbij heggensrank. De klokjesbij bezoekt de verschillende soorten klokjes, zoals prachtklokje en rapunzelklokje. Als deze planten niet in de tuin groeien, komt de betreffende bij ook niet. In het wild zijn zulke planten ook veelal verdwenen. Daarom zijn tuinen voor zulke soorten heel waardevol.

BIOLOGISCH EN GIFVRIJ

Aan de buitenkant zie je niet hoe een plant gekweekt is. Kunstmest en gif worden veel gebruikt om ze snel te laten groeien en om ziekten buiten de deur te houden. Sommige gifstoffen worden door de plant opgenomen en komen ook in het blad en de bloemen terecht. Vervolgens krijgen insecten het gif binnen. Wil je iets goeds doen voor de bijen en vlinders, dan moet je er zeker van zijn dat de planten niet met gif zijn behandeld. Vertrouw niet op de blauwe ogen van de handelaar of op de aanprijzing 'voor bijen', want

zelfs die planten zijn vaak met gif opgekweekt. Beter is het om planten te kopen met het EKO-keurmerk. Alleen biologisch gekweekte planten mogen dat keurmerk, met strenge eisen en controles, dragen. Biologisch gekweekte planten en zaden zijn meestal wel wat duurder. Dat heeft onder meer te maken met de langere groeiperiode en meer arbeidskosten. Daartegenover staat dat de planten vaak sterker zijn en natuurlijk écht beter voor de biodiversiteit. Verbeter de wereld en begin bij je tuin! ●

Meer informatie:

- ▶ Website: biowijzer.nl: adressen van duurzame kwekers en leveranciers
- ▶ Boek: *Wilde planten in eigen tuin*; Martin Stevens. ISBN 9789056158699, Noordboek Natuur

Enkelbloemige dahlia's zijn toegankelijk voor bijen en zweefvliegen

Plantentoppers

Droog, zonnig

- ▶ Stokroos
- ▶ Rozemarijn
- ▶ Lavendel
- ▶ Spoorbloem
- ▶ Alle sedumsorten
- ▶ Bloedooievaarsbek
- ▶ Veldsalie
- ▶ Grote centaurie

Insecten

- ▶ Paardenbloem (107 soorten insecten geteld!)
- ▶ Beemdkroon
- ▶ Koekoeksbloem
- ▶ Wilde marjolein
- ▶ Muskuskaasjeskruid
- ▶ Alle schermbloemen
- ▶ Alle klokjes
- ▶ Akelei
- ▶ Kattenstaart
- ▶ Klaproos
- ▶ Gewone kaardenbol
- ▶ Teunisbloem

Vroege bloeiers

- ▶ Winterakoniet
- ▶ Sneeuwkllokje
- ▶ Krokus
- ▶ Longkruid
- ▶ Vingerhelmbloem
- ▶ Maarts viooltje
- ▶ Alle dovenetels

Late bloeiers

- ▶ Herfstaster
- ▶ Guldenroede
- ▶ Klimop
- ▶ Oost-Indische kers

Waardplanten voor vlinders

- ▶ Oranjetipje: pinksterbloem, look-zonder-look, damastbloem, tuinjudaspenning
- ▶ Citroenvlinder: vuilboom, wegedoorn
- ▶ Koninginnepage: schermbloemen zoals peen, venkel
- ▶ Dagpauwoog, kleine vos, gehakelde aurelia, landkaartje: grote brandnetel
- ▶ Groot en klein koolwitje: koolsoorten en andere kruisbloemigen

FOTO: LOETHE OLTHUIS

Loethe Olthuis is schrijfster van in totaal vijftien boeken over koken, eten en tuinieren. Ze is freelance journalist voor o.a. De Volkskrant en columniste voor Trouw. Bovenal is ze een echte Tuinliefhebber! Op deze plek deelt ze haar tips om te tuinieren met meer gemak en minder zweet.

NAT OF HEET?

Im het moment dat ik dit schrijf is het nog niet duidelijk hoe de rest van de zomer gaat verlopen. Wordt het druilerig en koel? Of juist, zoals zo vaak de afgelopen jaren, allesverziekend heet en droog? Gek genoeg hoop ik op het eerste, al hebben beide opties zo hun voor- en nadelen. Nat en koel: naaktslakken! Vélél slakken. Maar ook meer egels en padden en genoeg voedsel en water voor insect en vogel. In mijn tuin, met zulke zware, kneedbare kleigrond dat een handenarbeidwinkler er blij mee zou zijn, blijft er snel water staan. Zeker na een enorme hoosbui, zoals steeds vaker voorkomt. Ik kan je vertellen dat er genoeg planten zijn die daar écht niet van houden: maïs, pompoenen en courgettes gaan direct verpieteren en beschimmelen; tomaten moet je zelfs niet proberen. Maar je hebt wel kans op sappige bietjes en wortels, felgekleurde snijbiet en malse sla (als het niet slagregent, want dan heb je sla-met-gaatjes). Kool zoals spitskool is ook blij met wat regen, maar ja, die slakken, hè... Er blijft bij mij na een natte slakkenzomer weinig oogstbaars over. En dan die hitte. Eigenlijk deden alleen de groenten in de kas het goed, omdat ik daar vrij veel water gaf: met een pomp in de sloot, tot ook dat niet meer mocht. Buiten was ik een stuk zuiniger, met als gevolg dat alle bladgewassen het loodje legden, ik draderige bietjes ter grootte van een knikker oogstte en de boerenkool en

spruitjes pas begonnen te groeien toen de warmte voorbij was. Helaas waren ze toen al grotendeels opgegeten door koolwitjesrupsen, want die hadden het juist prima naar hun zin gehad. Schaduw hielp iets: een laken spannen tussen de kas en de zonnebloemen bijvoorbeeld. Mulchen, door telkens een dunne laag vers grasmaaisel op de bedden te strooien, werkte ook verrassend goed. Stomverbaasde regenwormen uitgraven en loslaten in de moestuin, om de grond beter doorlatend te maken: geen idee of dat veel uitmaakte. Ik probeerde van alles. Is er een moraal aan dit verhaal? Datgene wat elke ervaren moestuinbezitter weet, maar niet altijd accepteert: wat je ook doet, de natuur is de baas. En elk moestuinjaar is nou eenmaal anders. Misschien is er toch een extra moraaltje: we moeten óf met zijn allen de klimaatverandering stoppen, óf ons aanpassen. In het eerste heb ik helaas een hard hoofd. Het tweede vergt creativiteit en nadenken. Andere gewassen telen bijvoorbeeld, die beter tegen nat, of heet en droog, kunnen. Meer mulchen. Beter voor het bodemleven zorgen. Schaduwplekken creëren in je tuin. Meer natuurlijke bestrijders lokken. Betere afwatering. Enfin, mede-moestuinbezitters: we zijn nog wel even bezig. Maar dat is juist leuk, toch?

Loethe Olthuis

WINNAAR

TUINGELUK

Wat is er heerlijker dan na de winter weer je tuin in gebruik te nemen? De een wordt blij van de eerste sprietjes die weer boven de grond komen na een (te) lange winter, de ander verheugt zich op de bloem in die ene struik die al zo lang op zijn tuin staat. Voor Raymond Hofstede uit Mijdrecht is het ultieme tuingeluk de condens op verse plantjes. Hij is gek op de lente. Het doorbrekende zonnetje, de geur bij het maaien van het gras en het gefluit van de vogels maakt dit een geliefd seizoen. De foto is genomen in zijn achtertuin in Mijdrecht. Ondanks de regenachtige dag mag het resultaat er wezen! Dank voor deze prachtige foto Raymond! We sturen je een exemplaar van *Wilde planten in eigen tuin* van Martin Stevens en Marlies Huijzer toe.

OOK GEK OP FOTOGRAFEREN?

Doe mee met onze volgende wedstrijd en misschien maak jij wel het winnende tuitje

ALBORAN INSECT HOTEL - VIVARA, FOTO: VIVARA

VOLGENDE KEER: TUINGASTEN

Een merel die scharrelt tussen de oude bladeren. Een vlinder bezoekt bloem na bloem. Wanneer je in je tuin bent zoemt, fladdert en scharrelt er van alles om je heen. Je deelt je tuin met tal van ongenodigde tuingasten. Deze maken niet alleen gebruik van alles wat jij er laat groeien, maar dragen in ruil voor wat beschutting of eten hun steentje bij in je tuin. De een eet je bladluis op, de ander houdt de slakkeninvasie in toom of maakt je grond luchtig. Sommige tuingasten maken zich luidruchtig bekend, anderen zijn aanwezig zonder dat je ze ziet. Heb jij een nuttige, vrolijke, mooie of opmerkelijke tuingast? Leg deze vast en stuur je foto's naar tuinliefhebber@avvn.nl. Maak kans op dit insectenhotel van Vivara Natuurbeschermingsproducten t.w.v. €19,99.

Kijk voor meer informatie op avvn.nl/de-tuinliefhebber/fotowedstrijd

FOTO: RAYMOND HOFSTEDE

Dauw op een klavertje in de achtertuin

Matthijs Tegeler en Thalia Verkade, foto: Paul van Bodengraven

INSPREKEN HELPT!

In Rotterdam is er de afgelopen jaren weinig beleid gevoerd door de gemeente als het om tuinverenigingen gaat. Toen de SVIN, de stichting die de belangen van de verenigingen vertegenwoordigde, stopte in 2021, kwam de gemeente met nieuwe huurcontracten en de aankondiging dat een 'aantal' parken zou moeten wijken voor huizen. De tuinverenigingen zochten een nieuwe samenwerking en kwamen in verzet. Thalia Verkade en Matthijs Tegeler van tuinvereniging Eigen Hof vertellen hoe dat in zijn werk ging.

TEKST: PAUL VAN BODENGRAVEN

'De gemeente Rotterdam heeft jarenlang geen echt beleid gevoerd als het gaat om volkstuinen,' zegt Thalia Verkade. Als tuinder bij Eigen Hof heeft ze zich aangesloten bij het protest dat de tuinders hebben gevoerd tegen de plannen van de gemeente. 'Ineens werden de tuinverenigingen overvallen met nieuwe huurcontracten,' vertelt Matthijs Tegeler, bestuurslid bij Eigen

Hof en een van de gangmakers in het protest. 'En de aankondiging dat een aantal tuinen moest verdwijnen voor huizenbouw. Zonder dat duidelijk werd om hoeveel tuinparken het ging en welke.'

ORGANISEREN EN PROTESTEREN

In allerijl is een nieuw platform opgericht: het Platform Rotterdamse Volkstuinen, waarbij zich inmiddels

zo'n 40 van de 44 verenigingen binnen de gemeente hebben aangesloten. 'We hebben de koppen bij elkaar gestoken en een strategie uitgestippeld,' vertelt Matthijs. Die bestond eruit om in ieder geval protest aan te tekenen tegen de gang van zaken, het proces waarmee de wethouder zijn nieuwe plannen aankondigde. Matthijs: 'Er was een vergadering van de raadscommissie Zorg, Welzijn, Cultuur en Sport

aangekondigd waarin de raad de plannen moest goedkeuren. Wij hebben die gelegenheid gebruikt om in te spreken, daarvoor moesten we ons aanmelden. We hebben uitgelegd dat de tuinverenigingen helemaal niet betrokken zijn geweest bij die plannen. We voelden ons allemaal echt overvallen.'

VERKEERDE VOLGORDE

Daags voor de commissie werd duidelijk dat acht verenigingen plaats moesten maken voor woningbouw, maar nog steeds niet om welke dat zou gaan. 'Er waren zo'n 150 tuinders in de raadszaal en nog eens 80 die in een andere zaal het debat konden volgen,' vult Thalia aan. 'Gelukkig was de raadscommissie ontvankelijk voor de boodschap. Ter plekke werd besloten dat de stukken niet vastgesteld zouden worden, maar dat er eerst over de gang van zaken gedebatteerd moest worden. Daar was de wethouder waarschijnlijk niet zo blij mee, maar we konden wel uitleggen dat er eerst nog een aantal stappen gezet moeten worden om überhaupt te kunnen beslissen over de toekomst.' De raadscommissie stelde na de bijdragen van de sprekers vragen. Zo kreeg Matthijs de vraag welke acht verenigingen moesten wijken. 'Ik heb verwezen naar de wethouder, want wij wisten het op dat moment ook niet. Absurd natuurlijk om daar dan over te besluiten.' De uitkomst van het debat was dat de wethouder en zijn ambtenaren hun huiswerk opnieuw moeten doen, voordat er een beslissing genomen kan worden.

GEEN VISIE

Thalia: 'Het lijkt erop dat dit een haastklus is geweest en dat men niet heeft nagedacht over de waarde van tachtig jaar volkstuinieren in de stad. Ik heb in mijn bijdrage proberen te schetsen wat voor mij persoonlijk de meerwaarde is. Een tuinvereniging is een sociale omgeving, waar mensen

Zomerse pizza-avond bij Eigen Hof

elkaar ontmoeten en nieuwe contacten ontstaan. Mensen helpen elkaar, komen in contact met mensen die ze anders nooit zouden tegenkomen. Het zijn ook nog eens groene oases in de stad, met een grote waarde voor de biodiversiteit. Groen dat feitelijk wordt beheerd door vrijwilligers. Wat wil je nog meer?' 'Mijn kinderen hebben hier leren fietsen,' vult Matthijs aan. 'We wonen in de binnenstad en dit is onze groene buitenruimte. Een veilige, groene en gezonde plek. Ik wil heel graag dat er in de toekomst ook zulke plekken zijn, waar kinderen de waarde van natuur en groen leren kennen. Het beleid van de gemeente is totaal niet samenhangend. Aan de ene kant willen ze vergroenen en is er subsidie om geveltuintjes aan te leggen. Aan de andere kant willen ze zonder overleg acht tuinparken opdoeken, zonder dat duidelijk is of er een alternatieve plek is voor de tuinders. Ik vind dat een gebrek aan visie op de meerwaarde van volkstuinen. Onder druk van het woningtekort is een snelle beslissing voorbereid, zonder te overleggen met de betrokkenen.'

WAT NU?

Dat er behoefte is aan ruimte om huizen te bouwen, snappen Thalia en Matthijs heel goed. 'Maar hierachter zijn de afgelopen jaren vijf enorme villa's verzezen. Dat hadden ook dertig rijtjeshuizen kunnen zijn.' Ontwikkel nu eerst een visie op groen in de stad en de meerwaarde van tuinverenigingen. Stem daar je beleid en plannen op af in plaats van overhaaste beslissingen te nemen. En bied verenigingen die plaats moeten maken een perspectief. Waarbij

je er ook nog ernstig rekening mee moet houden dat natuur van tachtig jaar oud veel rijker is en dus ook veel meer ecologische waarde heeft dan nieuw groen.'

Bij de gemeente is wel wat veranderd. De verenigingen hebben nu tijdelijke huurcontracten gekregen en er is duidelijkheid welke acht verenigingen eventueel plaats moeten maken. De raadscommissie wil dat er eerst goede afspraken komen over het proces: eerst een visie, daarna de plannen. Er komt een externe partij die dat proces gaat begeleiden. Matthijs houdt zo zijn twijfels: 'Het is de vraag in hoeverre de raad in staat is om de plannen bij te sturen. Voorlopig is het akelig stil aan de kant van de wethouder en zijn ambtenaren.'

OPBRENGST

Uitstel dus, maar nog geen afstel of grote wijzigingen. Toch heeft het protest het nodige opgeleverd. Thalia: 'Je merkt dat de volkstuinen ineens op het netvlies staan bij de gemeente, ambtenaren en het bestuur. Van onzichtbaar zijn we nu gesprekspartner geworden.' Matthijs ziet ook de samenwerking tussen de verenigingen onderling als een grote meerwaarde van dit traject. 'We begonnen met veertien tuinverenigingen, nu zijn we met zijn veertigen. Er is een grote eensgezindheid en dat is belangrijk als je beleid wilt beïnvloeden. Met zo'n achterban ben je een partij om rekening mee te houden. En mocht de gemeente ons dan toch onverhoopt "vergeten", dan zullen we er alles aan doen om gehoord en gezien te worden!' ●

ROMMELHOEKJES? HANDEN UIT DE MOUWEN!

Een saaie grasstrook omgetoverd tot een bij-vriendelijk bloemenperk

Je kent ze wel, van die onbestemde stukjes gemeentegrond, waar niemand iets aan lijkt te doen. Op zijn best komt er één keer per jaar een maaimachine die de boel kort houdt. De oplossing: zelfbeheer! Adopteer een stukje grond bij jou in de buurt en maak er wat moois van!

TEKST & FOTO'S: PAUL VAN BODENGRAVEN

In een gemeente als de Utrechtse Heuvelrug is er aan natuurschoon en groen geen gebrek. De aandacht van de gemeentelijke groenbeheerders gaat uit naar de ruim 37.000 bomen die op het grondgebied staan, en de parkjes en gemeentelijke begraafplaatsen. De 'rommelhoekjes' hebben geen prioriteit. Daarom wordt hier zelfbeheer gestimuleerd.

AFSPRAKEN MAKEN

In overleg kun je zo'n stukje grond, maar bijvoorbeeld ook een boomspiegel, adopteren. Daarbij hanteert de gemeente wel een paar voorwaarden. Het stukje grond moet openbaar blijven, dus je kunt het bijvoorbeeld

niet zomaar bij je tuin trekken. En het moet passen in de omgeving. Palmen en olijfbomen horen nu eenmaal niet thuis op de Utrechtse Heuvelrug. De afspraken worden op papier vastgelegd en de gemeente plaatst een paaltje met een schildje erbij, zodat iedereen (inclusief de maaimachine van de eigen groendienst) kan zien dat jouw stukje beheerd wordt.

In mijn buurt zijn er meerdere stukjes gemeentegrond die zo beheerd worden, met wisselend resultaat. Het ene strookje oogt als een weelderige natuurtuin, waar inheemse bloeiers de boventoon voeren. Het andere oogt als een verwaarloosd stukje gras met paardenbloemen of is zelfs veranderd

in een zandvlakte. Kennelijk hebben de beheerders er de brui aangegeven, maar is het paaltje blijven staan.

WIE BETAALT DE PLANTEN?

Voor de planten die je in je nieuwverworven stukje 'leengrond' wilt zetten, ben je aangewezen op je eigen portemonnee. Wel zijn er allerlei wijk- en leefbaarheidspotjes waarop soms een beroep gedaan kan worden, maar die honoreren meestal geen individuele aanvragen. Dan moet je bijvoorbeeld met de hele straat een aanvraag doen. Maar er zijn allerlei creatieve manieren om je eigen groene mini-lusthof aan te leggen. Zo zijn er tegenwoordig steeds meer ruil- en weggeef-initiatieven,

Een voormalige rommelhoek naast een flat in Utrecht

Het gaat vaak om kleien stukjes grond, zoals deze strook tussen weg en trottoir

Vorkom dat jouw perk een hondentoilet wordt

waarbij mensen uit de buurt planten die overbodig zijn geworden in hun tuin een tweede kans geven. Ook via guerrilla gardening zijn er vaak gratis planten en zaden beschikbaar. Of kweek zelf een wilde bloementuin op uit zaad, gewoon te vinden in de natuur. Leuk om te zien, goed voor de biodiversiteit.

KIJK EN OVERLEG

Er zijn meer rommelhoekjes dat je denkt. Bijvoorbeeld naast een flat, langs een straat of op een kruispunt. Soms liggen er ergens saaie grasveldjes in

een wijk die gemakkelijk om te toveren zijn tot een fleurige bloemenweide. Belangrijk is wel om je te realiseren dat die grond altijd van iemand is. En hoewel die eigenaar er zelf niet veel aan lijkt te doen, wil die meestal niet dat jij zonder enig overleg ermee aan de slag gaat. Zoek dus altijd eerst contact met de eigenaar (gemeente, woningbouwvereniging etc.) en maak afspraken. Vaak zijn die blij dat iemand zich erover wil ontfermen en dragen zelfs bij aan jouw initiatief. Succes! ●

Aan de slag met rommelhoekjes: vijf tips

- Laat je inspireren: wandel door de buurt en kijk wat anderen doen.
- Zoek contact met de grondeigenaar: niet op eigen houtje beginnen.
- Doe het samen: met zijn tweeën is het gemakkelijker om te blijven beheren. Als je uitvalt, wordt het al snel een rommeltje.
- Plaats een bordje of schildje: zorg dat mensen zien dat je hier tuiniert. Zo voorkom je dat het opeens plat gemaaid wordt of als hondentoilet gebruikt wordt.
- Vraag om planten: meestal zijn je mede-buurtbewoners enthousiast en hebben wel iets in hun tuin staan dat je kunt gebruiken.

MARLEEN TIPT

In haar Utrechtse volkstuin kweekt Marleen van Es, fotograaf, stylist, vormgever en foodblogger, graag groenten, fruit en kruiden. Voor De Tuinliefhebber maakt Marleen elk seizoen een zaai- en oogstoverzicht (handig!) én kiest ze een speciale soort die extra aandacht verdient. Dit keer: Aardbeien!

TEKST EN FOTO'S: MARLEEN VAN ES

Aardbeien

Een van de grote genoegens van een volkstuin is het kunnen oogsten van aardbeien die rijp zijn. Niets is zo lekker als een nog warme aardbei, net van het struikje geplukt! De tijd die de logistiek en de supermarkt nodig hebben om het fruit in de schappen te krijgen, gaat ten koste van de smaak. Aardbeien in de tuin hebben al die dagen lekker in de zon kunnen rijpen en dat proef je! Soms doe ik zelf wat aan logistiek en gaan ze mee naar huis, maar langer dan een dag bewaar ik ze niet.

In de klassieke oudheid was de aardbei al bekend. De Romeinen geloofden dat aardbeien een geneeskrachtige werking hadden. Ze gebruikten de hele plant om verschillende aandoeningen te bestrijden, van nierstenen tot depressie. Voor zover bekend, werden in de veertiende eeuw al bosaardbeien in tuinen geplant. Karel de Vijfde, van 1364 tot 1380 koning van Frankrijk, had er maar liefst 1.200 in zijn paleistuin staan. Onze moderne aardbei (*Fragaria ananassa*) is in de achttiende eeuw in Frankrijk ontstaan door de grote aardbeien uit Noord- en Zuid-Amerika te kruisen met de kleine Europese bosaardbeien.

VERZORGING

Je kunt aardbeien zaaien, maar plantjes kopen is veel makkelijker. Kies een zonnige plek en werk voor het planten wat compost door de grond. Zwarte kleigrond kun je eventueel verbeteren door er wat zand doorheen te mengen. Tijdens de groei kunnen de planten nog wat extra mest of compost gebruiken. Voordat de eerste aardbeien rood worden, is het verstandig om een net over de planten te spannen waarmee je ze beschermt tegen vogels. Ook is het slim om wat stro onder de aardbeien te leggen zodat ze niet op de natte aarde liggen. Daarmee voorkom je dat ze gaan rotten. Oudere planten produceren steeds minder vruchten. Verjong het aardbeienbed na twee à drie jaar door de uitlopers te planten. Plant de uitlopers niet op dezelfde plek of waar eerst aardappels of kolen hebben gestaan. Afhankelijk van de soort, kun je vanaf juli tot september oogsten. Aardbeien zijn natuurlijk lekker om zo te eten, daar heb je geen recept voor nodig. Je kunt ze door de salade mengen of verwerken in taart. Je kunt aardbeien bewaren door er jam, limonade of ijs van maken. De smaak combineert

Adres tip

Kwekerij E. Duivenvoorden biedt gangbare maar ook een aantal minder bekende soorten, zoals de Franse Gariguetten aan. Plus biologisch geteelde aardbeiplantjes!

kweduivenvoorden.nl

ZAAIEN

juni

- andijvie
- biet
- bleekselderij
- bloemkool
- bonen
- broccoli
- chinese kool
- courgette
- koolraap
- koolrabi
- paksoi
- pompoen
- radicchio
- rammenas,
- sla
- snijbiet
- spruiten
- venkel
- witlof
- wortel
- zomerpostelein

juli

- andijvie
- bloemkool
- chinese kool
- groenbemesters
- koolrabi
- paksoi
- radicchio
- rammenas
- sla
- snijbiet
- veldsla

OOGSTEN

juni

- aardappel
- andijvie
- asperges
- doperwten
- knoflook
- komkommer
- peulen
- postelein
- sla
- snijbiet
- spinazie
- tuinboon
- ui
- venkel
- wortel

juli

- aardappel
- andijvie
- aubergine
- bonen
- courgette
- doperwten
- knoflook
- koolrabi
- komkommer
- peulen
- peper
- postelein
- prei
- sla
- snijbiet
- spinazie
- tomaat
- tuinboon
- ui
- venkel
- wortel

goed met balsamico-azijn, citroen en limoen, rabarber en vlierbloesem. Het jonge blad van de plant wordt ook wel gebruikt om thee van te zetten. De smaak lijkt op zwarte thee.

SOORTEN

Doordragende rassen zijn makkelijk in de verzorging en van juni tot september kun je oogsten. De eenmalig dragende aardbeien geven in juni of juli één rijke oogst. Daarna maken ze veel uitlopers die je een beetje in toom moet houden. Bij kwekerijen kun je naast de plantjes ook frigo-stekken kopen. De stekken zijn ingevroren en in het voorjaar kun je ze opkweken in potjes en later in de tuin planten. De bosaardbei is een bodembedekker

en kan op voedzame grond een beetje woekeren. De bosaardbeien worden helaas nauwelijks gekweekt, maar met een beetje geluk kun je de grote bosaardbei (*Fragaria moschata*) kopen bij Vreken in Dordrecht. Zaden van de bosaardbei Baron von Solemacher (*Fragaria vesca*) kun je er hele jaar door kopen en met wat geduld kweek je zelf die bijzondere soort op. Anders dan de naam doet vermoeden, is de Franse aardbei *Mara des Bois* geen bosaardbei. Samen met de vroege *Gariguet*, ook uit Frankrijk, zijn het wat mij betreft de lekkerste aardbeien die je kunt kweken. Als laatste tip ik het roze abrikoosaardbeitje (*Fragaria nilgerrensis*). De smaak doet denken aan die van abrikozen!

WILDPLUKKEN

Paardenbloem

Peter Kouwenhoven

Al decennia lang een gepassioneerde tuinliefhebber, ervaren 'wildplukker' en schrijver van een gids en twee boeken over wildplukken.

In de zomer valt er wel weer het een en ander te oogsten in het wild, bijvoorbeeld paardenbloemen om thee te zetten van de bloemen, of een salade van jong blad. Peter Kouwenhoven vertelt over de plant en wat je ermee kunt doen.

TEKST: PETER KOUWENHOVEN FOTO: SHUTTERSTOCK

Taraxacum officinale ('officinale' betekent uit of van de apotheken). Je hoeft geen plantenkenner te zijn om te weten hoe paardenbloemen eruit zien. Tuinliefhebbers met een gladgeschoren gazon hebben de plant liever niet in hun gras (ik zeg het voorzichtig). Ook in plantenborders en op moestuinen is de paardenbloem geen graag geziene gast. Misschien komt het doordat je hem, ook met een paardenbloemensteker, niet zo gemakkelijk kunt verwijderen. En uit een stukje achtergebleven wortel groeit gewoon weer een nieuwe plant. Maar zeg nu zelf: dat is toch geen reden voor wrevel, maar voor verwondering!

AANTREKKINGSKRACHT

De plant bloeit een groot deel van het jaar, met de bloeitop in de lente en zomer. Met zijn heldergele bloemen stemt de paardenbloem, of je dat wilt of niet, altijd een beetje vrolijk. Dreigt

er regen, dan sluiten de bloemen zich weer. De bloemen geuren naar warme, zomerse dagen en trekken allerlei insecten.

De grijze pluizenbollen die zich na de bloei ontwikkelen hebben een behoorlijke aantrekkingskracht op kinderen: wat is er mooier dan te proberen om al die pluusjes – met zaadjes – in één keer weg te blazen? Vroeger telde je de overgebleven pluusjes: dat was het aantal kinderen dat je kreeg of het aantal jaren dat het nog zou duren voor je zou trouwen. Natuurlijk veranderde dat met iedere nieuwe pluizenbol, maar een kniesoor die daarop lette.

De wind zorgt voor de verspreiding van de pluizen en zaadjes. Komt een zaadje op kale, onbegroeide niet te droge en niet te arme grond terecht, dan kan er een nieuwe plant uitgroeien. In een gesloten grasmat heeft de paardenbloem weinig kansen.

ZONAANBIDDER

De paardenbloem past zich gemakkelijk aan. In gazons blijft de plant laag, spreiden de bladeren zich plat over de grond en krijgen de bloemen korte steeltjes. De maaimachine heeft zo vaak geen vat op de plant. In lang gras wordt de plant een stuk hoger. Niet zo vreemd: de paardenbloem is een zonliefhebber, bloem en blad rekken zich naar het licht toe.

DRINKEN EN ETEN

Als je nu nog niet overtuigd bent van het feit dat de paardenbloem een bijzondere plant is, dan helpt misschien de wetenschap dat je van de bloemen (alleen de gele bloemdeeltjes zonder het groen) thee kunt zetten (de hoeveelheid bloemdeeltjes hangt van je smaak af). Ook kun je er limonadesiroop van maken. Jong blad van de plant smaakt prima in een salade (zoek op het internet voor recepten). ●

FOTO'S: THOMAS DUIKER (DYVE MEDIA)

KLEUR IN DE MOESTUIN

Het is eind mei, en oh wat heb ik hiernaar uitgekeken. Al die tientallen zaailingen eindelijk het huis uit. Courgette, tomaat, paprika, pompoen, komkommer, Nieuw-Zeelandse spinazie, dahlia, zinnia, zonnebloem, afrikaantje en nog veel meer. Wat een chaos was het hier in mijn donkere en kleine appartementje van 50m2 zonder vensterbank en mét vier groeilampen. Het leek wel een kermis. En nu... rust.

BLOEMEN

Nou ja, in mijn huis dan, want in de moestuin ben ik druk bezig met het onkruid onder controle houden en nog wat bloemen zaaien in de volle grond, zoals goudsbloem, Oost-Indische kers en extra afrikaantjes. Want een moestuin, dat is niet alleen groente en fruit kweken, maar ook bloemen. Het zorgt voor kleur en dus vrolijkheid in je tuin, maar ze hebben ook heel nuttige functies. Al deze bloemen trekken namelijk nuttige insecten, zoals bijen, aan. Super voor bijvoorbeeld het bevruchten van jouw courgette en pompoen.

COMBINATIETEELT

Tegelijkertijd zorgen ze er ook voor dat jouw groenten minder last hebben van schadelijke beestjes. Zo houdt goudsbloem mieren weg (die weer samenwerken met luizen). Die zet ik om die reden tussen mijn courgette en pompoen omdat mieren nog weleens in de bloemen kunnen kruipen hier.

De Oost-Indische kers zet ik tussen de kolen. Het koolwitje legt haar eitjes graag op het blad, waardoor er minder kans is dat mijn kolen worden opgegeten door de rupsen. De afrikaantjes houden aaltjes weg uit de bodem, waar mijn tomaten gevoelig voor zijn. Die staan dus naast elkaar.

Combinatieteelt pas je dus niet alleen toe met groenten, maar ook met deze nuttige bloemen. En het mooie is: deze drie bloemen zijn ook nog eens eetbaar. Wil je meer tips over nuttige bloemen? Lees dan mijn blog '6 nuttige bloemen in de moestuin' op mijn website. Op mijn site vind je ook een uitgebreid combinatieteeltschema via het hoofdmenu (Moesmeisje.nl >Overige >Combinatieteelt).

ZAAIEN

Naast het zaaien van bloemen ga ik de komende tijd ook de laatste kolen zaaien, zoals boerenkool. En er gaan nog wat stokbonen de grond in, zodat ik de oogst kan verspreiden. Andijvie komt als nateelt op het plekje waar de peultjes en sugarsnaps stonden. De peulvruchten laten stikstof achter in de bodem, waar de andijvie weer van profiteert. Bemesten? Dat hoeft hierdoor niet.

Hierna is het vooral wachten op een flinke oogst. Ik wens je een kleurige moestuin toe vol bijen en lekkere groenten!

Kim

Over Moesmeisje

Ik ben Kim Nelissen uit Utrecht. Ik heb een kleine, biologische moestuin van 15m² en ik kweek nog wat fruit en kruiden in potten en bakken in mijn achtertuin. Met Moesmeisje wil ik laten zien dat je geen grootgrondbezitter hoeft te zijn om je eigen groente, fruit en kruiden te kweken. Je vindt me op Moesmeisje.nl, YouTube, Instagram, Facebook, Twitter en Pintererst. Overal dus... 😊

LEES-, KIJK- EN LUISTERTIPS

TUINDERS-VRAGEN

Het is een aantrekkelijk recept waarvan schrijver Guy Barter zich bedient: stel een vraag die iedereen bezighoudt en beantwoord hem zelf. In *Hoe houd ik slakken uit mijn tuin* beantwoordt hij maar liefst 118 van die vragen, steeds in een of twee bondige en geïllustreerde pagina's. Variërend van 'Waarom komen er geen appels aan mijn boom?' tot 'Hoe kan ik aardappel- en tomatenziekten verslaan?' en 'Hoe wek ik mijn grond tot leven?'

De vraag 'Hoe kan ik wespen verjagen?' levert weliswaar een teleurstellend antwoord op (niet op een natuurlijke manier!), maar ook een belangrijk inzicht: 'Je moet met wespen leren leven. Ze doen meer goed dan kwaad.'

Het boek, dat oorspronkelijk in het Engels verscheen bij de Royal Horticultural Society, bevat een handig trefwoordenregister. Voor de ervaren tuinier is het misschien gesneden kost, maar voor een startende tuinder wellicht een handige vraagbaak bij praktische zaken. Dé hamvraag over de slakken kent het volgende antwoord: 'Zet die slakkenkorrels weg en besteedt je tijd en energie aan een gezond ecosysteem met natuurlijke vijanden. Jezelf inbegrepen!' Geheel volgens de principes van het natuurlijk tuinieren dus.

Guy Barter, *Hoe houd ik slakken uit mijn tuin. Verrassende oplossingen voor veelvoorkomende tuinproblemen*. KNNV Uitgeverij, ISBN9 789050119108, €24,50 ●

MAAK JE EIGEN 1000 SOORTENTUIN

We weten het: de biodiversiteit staat onder druk. Aantallen en het aantal soorten planten en dieren lopen terug. Misschien kunnen we de oorzaken niet wegnemen maar 'de natuur' mag van ons wel verwachten dat we doen wat we kunnen! Dat begint in ieder geval bij onze eigen tuin (of balkon).

Het aantal tegeltuinen groeit explosief en dat is, voor de natuur en voor onszelf (in zo'n tuin valt niet te leven!) een slechte zaak. Maak je tuin groener, gevarieerder en afwisselender. Maak er een, zoals dit boek het noemt, een ecologische stapsteen van.

Moet je daarvoor een modeltuinder met groene vingers zijn? Eigenlijk liever niet. In een rommelige tuin zonder strakke grasvelden en keurig gesnoeide en bebloemde perkjes hebben meer dieren het naar hun zin. Het brengt, letterlijk, leven in je tuin. Accepteer (en negeer) het commentaar van die 'keurige tuinder', die met een zuinig mondje naar jouw eigen ecologische stapsteen kijkt! Vertel hem of haar enthousiaste verhalen over de vuurwantsen in je tuin of de salamanders in het vijvertje.

Met dit boek bij de hand ga je anders naar je tuin kijken. Wat geeft het voldoening als je planten en dieren in je eigen tuin ontdekt die je daarvoor nooit opgemerkt hebt. En opeens hebben ze een naam! Het boek staat vol foto's, meestal zijn planten en dieren goed te herkennen op de foto's. De hoeveelheid beeldmateriaal is overweldigend en overdondert je soms een beetje omdat het zoveel is. Naast de foto's vind je informatie, waardoor de planten en dieren in hun eigen achtergrond geplaatst worden. Heel leuk is ook de zoekkaart die bij het boek zit, waarmee je al de eerste 100 soorten in je tuin kunt herkennen, al zal dat wat de libellen/waterjuffers betreft nog niet meevallen.

Peter Kouwenhoven

Luc Hoogenstein, *Mijn 1000 soortentuin*, Noordboek Natuur, ISBN 9789056159542, €24,90 ●

VOGELZANG HERKENNEN

Herken je dit? Je hoort een vogel, je weet niet welke soort het is en eigenlijk zou je dat graag willen weten. Als je dan later een CD met vogelgeluiden afluistert, heb je geen idee meer wat je hebt gehoord.

Dan verandert allemaal als je de app *TjilpOMatic* op je telefoon installeert. Het werkt heel eenvoudig: je hebt je telefoon in de aanslag, je hoort een vogel en maakt direct een geluidsopname van een paar seconden. De app identificeert de zang en komt met een suggestie, die je meteen terug kunt luisteren. Bij mij ging het drie keer goed en kwam de app met een aannemelijke suggestie waarbij het geluid overeenkwam. Echt leuk!

De vierde keer mengden zich zodra ik de opname gestart had nog drie andere soorten in het gezang, waardoor een soort vogelkoor ontstond. De app identificeerde er zowaar nog drie, maar ik had uiteraard geen idee welk geluid bij welke vogelsoort hoorde. Kwestie van veel oefenen, denk ik. Ik ben ook benieuwd wat de app zou zeggen als ik een menselijk geluid opneem, maar dat heb ik nog niet gedurfd. Straks blijkt mijn schoonzus een roerdomp te zijn!

TjilpOMatic is beschikbaar voor iOS en Android telefoons en kost € 4,99 ●

TUINLOGICA

Van je tuin een plek maken waar je je thuis voelt en waar je planten het goed doen, op een slimme, klimaatbestendige manier. Dat is *Tuinlogica* voor Iris Veltman. In haar boek presenteert ze tuinontwerpen volgens het principe "laat je tuin zoveel mogelijk zelf het werk doen". Dat klinkt weliswaar aantrekkelijk, maar vraagt toch de nodige arbeid om dat te bewerkstelligen. Gelukkig biedt het boek van Iris volop inspiratie om aan de slag te gaan, en dat kan ook met kleinere deelprojecten. Bijvoorbeeld door de aanleg van een watertuintje of een wadi. Of richt een stukje van je tuin in voor vlinders, zweefvliegen, wilde bijen en zelfs grotere dieren als padden en egels naar je tuin lokken.

Wie echt voor het betere graafwerk gaat, kan aan de slag met de aanleg van een regenwatervijver, waarbij de auteur stapsgewijs uitleg hoe je een goed en gezond leefomgeving creëert in die vijver. Een inspirerend boek, vol met concrete tips om direct aan de slag te gaan. Aanrader!

Iris Veltman, *Tuinlogica*, Vonk Uitgevers, €32,99 ●

TIPS

Lees onze andere aanraders op avvn.nl/liefhebber Of deel je eigen tips in de netwerkgroep Natuurlijk tuinieren op het AVVN-ledennet: avvn.nl/ledennet ●

Het Blauwe Huis
Specialist in het telen, drogen en selecteren van biologisch dynamische kruiden sinds 1976

MARKT
ZONDAG 11 JUNI 2023
10.00^u - 16.00^u
Live muziek
Koffie, thee en lekker lunchen
Plantjes- en warenmarkt

Bezoek onze webwinkel:
www.hetblauwehuis.nl

Het Blauwe Huis
De Weidenweg 29, Ruinerwold
f @hetblauwehuis

JE AFVAL KAN MEER!

MAAK PRACHTIGE AARDE VAN JE GFT-AFVAL

Wormenkrukje met zussen & wietjes

Het is zo spannend om mijn gft-afval in aarde te zien veranderen.
Lisi, 29 uit Rotterdam

Bedankt! Al 30.000 Wormenkrukje-fans redden van Weren tot Rotterdam hun gft-afval van de restafvalbak.

wormenkrukje.nl

SPITSKOOLOOL

NU ZAAIEN STRAKS OOGSTEN

Je hoofd staat er misschien nog niet naar, maar toch helpen we je even nadenken over het najaar. Want als je dan wilt genieten van spitskool (*Brassica capitata alba conica*), dan kun je nog tot begin juni zaaien. Evert Muntslag vertelt je over de teelt en tipt verschillende soorten.

TEKST: EVERT MUNTSLAG FOTO'S: SHUTTERSTOCK

De kool die we nu wilde kool (*Brassica oleracea*) noemen, werd al eeuwenlang geteeld en komt nog steeds voor langs de kusten van Zuid-Engeland, West-Frankrijk en Noordwest-Spanje. Deze wilde vorm van de kool groeit meestal op kalkachtige bodems en bij krijtrotten. Uit die wilde variant zijn vanaf 600 v.C. diverse soorten kool ontwikkeld. Zo werd witte kool bijvoorbeeld al ver voor de Middeleeuwen geteeld en gegeten in Nederland.

VROEGE EN LATE TEELT

De sluitkool (*Brassica oleracea var. capitata*) is in feite een verzamelnaam voor alle koolsoorten die een krop of bol vormen, zoals spits-, witte, rode en savoieekool. Behalve de spitskool vallen deze kolen onder de langzaam groeiende wintergroentes. De spitskool – niet bolronde maar puntig – is juist geen langzame, maar een snelle groeier met een teeltduur van 120-130 dagen; een zogenaamde 'primeur-groente', wat betekent dat hij al in de periode juni, juli, augustus geoogst kan worden, mits vroeg gezaaid.

Door veredeling zijn uit twee soorten basiskolen twee verschillende soorten spitskool ontwikkeld:

- uit de witte kool komt de spitskool met gladde bladeren met een wittige kleur,
- uit de savoieekool komt de spitskool met iets gebobeld blad.

Beide varianten hebben wel de kenmerkende spitse vorm.

ZAAIEN

Je hebt verschillende opties. Voor de vroege teelt zaai je vanaf begin februari binnenshuis of in de koude bak en vanaf maart/april kun je buiten in de volle grond zaaien.

In tijd uitgezet: zaai februari, verspeen in maart naar de koude bak, plant uit in april en oogst tot half juni. Latere zaai is mogelijk tot begin juni; plant dan uit tot begin juli en oogst in september.

Zaai in een zaaibakje tot 0,5 cm diep. Houd de grond vochtig, plaats het bakje de eerste dagen warm (tegen 20 °C) om de kieming te bespoedigen. Zet zodra

het zaad kiemt de bak binnenshuis op een plek met veel licht en gematigde temperatuur. Dit doe je om het rekken (spichtig worden) te voorkomen. Ook een koude bak of kas is ideaal.

KIEMTEMPERATUUR

De temperatuur waarbij het zaad ontkiemt ligt rond 16-20 °C. Het zaad komt al na 1-2 weken op. Verlaag bij de vroege zaai eind februari gelijk na de opkomst de temperatuur naar 12-15 °C en 's nachts zelfs iets lager.

VERPOTTEN

Verspeen als de plantjes 3 à 4 blaadjes hebben en de wortel een kluit hebben gevormd in het bakje. Laat je ze dan nog in het bakje staan, dan stopt de groei. Zet daarom elk plantje in een eigen potje. Het uiteindelijk uitplanten buitenshuis doe je op een onderlinge afstand van 30-45 cm.

LOCATIE, BODEM EN BEMESTING

Spitskool geeft de voorkeur aan een zonnige plek. De bodem moet niet te zuur zijn. De indicatie is een pH-waarde van 6-7,5. Wil je voor de zekerheid toch bekalken, dan is de veilige dosering 50 gram per m². Spit voor het planten volledig verteerde compost onder. Een goede vochtvasthoudende bodem is belangrijk, maar laat de grond niet dichtslepen. Zo voorkom je dat het gewas in water verzuipt, maar ook niet verdroogt. Zware kleigrond is dus niet geschikt. Doe je dat toch, houd er dan rekening mee dat groei erg traag verloopt.

VOEDINGSWAARDE EN BEREIDING

Spitskool heeft een zacht blad en is licht verteerbaar. Deze kool heeft een hoog gehalte vitamine C, K en foliumzuur, voorts de mineralen kalium en calcium. Omdat spitskool glucosinolaten bevat, is het vermoeden dat eten van spitskool een natuurlijke bescherming biedt tegen vorming van kankercellen. Maar eet je teveel kool, dan kan dat er toe leiden dat door al die glucosinolaten je schildklier minder goed gaat werken.

Aanbevolen rassen

De keuze baseer ik op: teelt zowel vroeg als iets later in het seizoen, snelgroeiend naar een uiteindelijk forse, compacte en niet barst-gevoelige krop. Knapperig, mals en zoet van smaak en enige tijd te bewaren.

- Hispi F1
- Express
- Cape Horn F1
- Caraflex F1
- Filderkraut.

Een zware spitskool (tot 4-5 kg). Redelijk ziektebestendig. Vraagt voedzame grond om de grote krop te kunnen vormen. Fijne structuur en mals. Geschikt om zuurkool van te maken.

- Murdoc F1

Een reus met grote, stevige krop met grof geribde bladeren. Zacht van smaak. Geschikt om zuurkool van te maken.

Rode spitskolen:

- Red flame
Ontwikkelt tijdens de teelt voor de kropvorming eerst grote bladeren. Knapperig en zoet van smaak. Dit gewas oogst je in het najaar.
- Kalibos
Late teelt dus in najaar te oogsten. Heel geschikt voor koolsalade. Milde smaak.
- Redruth F1. Produceert een kleine, handzame krop.

BEREIDING

Spitskool is snel gaar, 7 à 10 minuten stoven voldoet. Met spitskool kun je veel kanten op: in stampot, stoven, roerbakken, als rauwkost of als ingrediënt in salade. Of om zuurkool van te maken. ●

ER VALT ELKE DAG IETS TE ONTDEKKEN

Dorien zit door haar beroep als operatieassistent in het UMCG veel binnen, het buitenleven in haar volkstuin op tuinpark Tuinwijk is voor haar een zeer welkome afwisseling. Voor Dorien is tuinieren een groot avontuur, elke dag leert ze weer bij over wat er in haar tuin groeit en bedenkt ze wat ze graag zou willen toevoegen. Haar droom is een tuin vol planten waar ook insecten, vlinders, vogels en andere tuindieren iets aan hebben.

TEKST & FOTO'S: MARIEKE DE GEUS

Dorien in haar tuin

In elk nummer van De Tuinliefhebber zetten we een tuinder in de spotlights. Wat maakt zijn of haar tuin bijzonder? Hoe is de tuin opgezet? Waarin zitten de passie en bezieling, het plezier en de bijzondere resultaten? Waar gaat het hart van de tuinder sneller van kloppen? Deze keer gaan we op bezoek bij Dorien in Groningen.

Tuinpark Tuinwijk ligt als een groene oase aan de rand van de stad, grenzend aan de woonwijk waar Dorien ook woont. Het park dat werd opgericht in 1913 verhuisde in de jaren '60 naar de huidige plek. Tuinwijk telt 143 huisjes en is ruim opgezet met veel bomen en brede lanen. Natuurlijk vriendelijk tuinieren staat hier hoog in het vaandel en dat is duidelijk zichtbaar als je een rondje over het weelderig groene park wandelt. Er zijn takkenwallen gemaakt, op diverse plekken staan insectenhôtels en in samenwerking met de gemeente is een helofytenfilter aangelegd, dat het water op natuurlijke wijze zuivert. De vlindertuin en paddenpoel zijn aantrekkelijk voor alles wat fladdert en rondkruipt.

GESTUURD DOOR DE TUIN

Zoals elke volkstuintuinder die een tuin overneemt, borduurt ook Dorien verder op de keuzes van de vorige eigenaar. Dorien: 'In het begin, nu vijf jaar geleden, herkende ik bijna niets, ik kende weinig plantennamen maar zag wel dat de tuin mooi was aangelegd. Hij is van een mevrouw geweest die er echt wel verstand van had, ook van inheemse planten. In de tuin staan veel vaste planten die in de winter afsterven en in het voorjaar weer opkomen; door erin bezig te zijn leer ik ook steeds meer planten kennen. Regelmatig laat ik me verrassen en denk ik: wauw, heb ik dat ook? Ik leer ook veel van de tuin, op strategische plekken stonden bijvoorbeeld buxusbollen. Nu zie ik pas wat dit doet in een tuin; het geeft structuur en rust, net als een solitaire plant als lampenpoetsersgras. Ik vind dit nu heel mooi in combinatie met wat lossere, wildere planten. Het leuke van deze tuin is dat 'ie vol staat met planten die ik zelf niet zo snel had uitgekozen, simpelweg omdat ik er nooit van had gehoord, zoals veronicastrum (ereprijs) in diverse kleuren en baptisia, waar je lang plezier aan hebt.

De tuin is één grote verrassing voor mij.'

LICHT EN LUCHT

De afgelopen jaren is er veel veranderd in de tuin. Dorien: 'De tuin was ommuurd door een aantal hoge coniferen en een flinke haag, ze maakten de tuin erg donker. Ook klom er een enorme hедера over mijn huisje waardoor ik bang was dat deze onder het gewicht zou bezwijken. Door dit alles weg te halen, inclusief de oude en verrotte schutting, werd de tuin veel lichter en opener. Na het rooien ontstond er veel ruimte voor nieuwe planten. Vooral langs het pad heb ik van alles door elkaar gezet zoals spirea, boerenjasmijn, kardinaalsmuts, kornoelje en een krentenboompje. Mijn

tuin wordt steeds romantischer en lossere van sfeer, wat ik erg mooi vind. Nu in eindelijk een beetje 'rond' ben in de tuin, begin ik het steeds beter te begrijpen en me eigen te maken.'

OP HET WENSENLIJSTJE

Dorien komt zo vaak mogelijk op de fiets naar haar tuin, soms met de groenbak als karretje dat achter haar aan hobbelt. Dorien: 'Ik word weleens gek aangekeken, maar zelf vind ik het reuze handig om zo mijn groenafval af te voeren. Hopelijk is dit binnenkort verleden tijd want ik wil graag een composthoop aanleggen. Ik probeer zo groen mogelijk te tuinieren en niet omdat het 'moet' vanuit de tuinvereniging, het voelt gewoon beter. Sinds ik de grond

Het gerenoveerde tuinhuis gaat op in het groen

mulch met versnipperde plantresten en houtsnippers merk ik dat het veel vochtiger en lossler van structuur blijft. Ik heb ook nog wel wat op mijn wensenlijstje staan, zoals meer groen als afscheiding naar de burens toe. Het mag ook nog wel wat voller en spannender. Nu overzie je in één keer de hele tuin, daarom wil ik ook graag ergens een doorkijkje creëren.'

GESPETTER EN GEKWETTER

Voor het huisje zit een zwartkopje in het vogelbadje te badderen. Dorien: 'Het is de tweede keer dat ik 'm zie. Merels zitten ook graag in bad, het is erg leuk om vanuit mijn huisje alle vogels te bestuderen. Regelmatig zie ik groenlingen, winterkoninkjes en roodborstjes in mijn tuin, maar ook tjiftjafjes en 'de familie mees'. Helaas heb ik bij het weghalen van de heg mezelf beroofd van alle mussen.' Voor nog meer leven in de tuin zou Dorien graag een vijvertje maken. Dorien: 'Kikkers zijn zo leuk en kijken naar water is ook fijn. 's Morgens zit ik graag bij het slootje achter het huisje, waar

je van alles voorbij ziet schieten, zoals libellen of beekjuffers. Het liefst zou ik een oase creëren waar zoveel mogelijk dieren zich thuis voelen, bijvoorbeeld met groenblijvende heesters die voor vogels interessant zijn. Alles in het gras laat ik nu ook staan, misschien plant ik er nog wel kruiptijm in. Bijen blij, ik blij. Zoals de tuin eerst was – met borders waarin altijd iets bloeit – vind ik wel mooi, maar ik kan dat echt niet. Als ik dan lees dat insecten niets aan dubbele bloemen hebben, kies ik toch liever voor een enkelbloemige ramblerroos 'Veilchenblau'.'

TROTS

Niet alleen de tuin is gaandeweg veranderd, het huisje heeft ook een metamorfose ondergaan. Dorien: 'Het huisje was bruin en hokkerig en bovendien bleek de vloer helemaal verrot. De eerste anderhalf jaar ging veel tijd zitten in het opknappen. De veranda heb ik laten aanbouwen en het dak is ook helemaal vervangen, de rest heb ik allemaal zelf gedaan. Ik zag er enorm tegenop, maar uiteindelijk bleek

ik meer te kunnen dan ik aanvankelijk dacht. Het meest trots ben ik op het keukenblokje dat ik heb gemaakt van oud hout wat hier al aanwezig was. Hergebruik van materialen, daar houd ik erg van. Het is een heerlijk verblijf geworden waar ik zelfs in de winter ook regelmatig en graag kom.'

PLEKJE LANGS DE SLOOT

Doriens favoriete plekje is achter haar huisje waar ze graag in de ochtendzon haar koffie drinkt. Dorien: 'Het is hier zo stil en doordat de buurman niets aan zijn achtertuin doet, zit ik hier helemaal privé. Eigenlijk ben ik overal blij mee. In mijn volkstuin kan ik ontspannen en relaxen. Ik ben nog lerende maar ben al blij met de resultaten tot nu toe. Het wordt steeds meer mijn plekje waar ik tot rust kom, het liefst zou ik hier altijd zijn. Ik ben niet altijd in de tuin bezig, maar wel met de tuin bezig. Een paar uurtjes niets doen, dat moet je echt leren. Ik houd van gezelligheid en de sociale contacten met medetuinders, maar als het hekje dicht is, is de tuin voor mezelf.' ●

Bloemen als blikvangers

Klimroos

Het vogelbad is vaak in gebruik

FOTO: PEXELS/KAMPUS-PRODUCTION

WEET JIJ WAT AVVN JOU ALS TUINLIEFHEDBER TE BIEDEN HEEFT?

Al bijna honderd jaar maken wij ons sterk voor het behoud en de uitbreiding van groen in de woonomgeving. Groen dat we met elkaar delen is van essentiële waarde voor ons als tuinders én voor de samenleving. Bij overheden en de lokale politiek behartigt AVVN daarom de belangen van tuinverenigingen. Daarnaast begeleiden en adviseren wij besturen van verenigingen.

WAT BIEDT AVVN JOU ALS TUINLIEFHEDBER?

ONS INSPIRERENDE MAGAZINE

Elk seizoen ontvang je *De Tuinliefhebber* thuis en lees je daarin over natuurlijk tuinieren en het bevorderen van biodiversiteit, het plezier in en van de buurttuin, maar ook over moestuinieren en hoe je daarmee je eigen voedsel kunt kweken.

HET AVVN- LEDENNET

Op ons besloten platform kom je in contact met andere tuinliefhebbers én bestuursleden van aangesloten verenigingen. Je kunt in verschillende netwerken informatie en tips uitwisselen en om advies of hulp vragen.

MAANDELIJKE NIEUWSBRIEF MET TIPS EN ACTIES

Wil je als eerste op de hoogte zijn van leuke groentips, nieuwtjes en acties? Schrijf je dan in voor onze maandelijkse nieuwsbrief! Speciaal voor bestuursleden is er een aparte nieuwsbrief met daarin informatie over activiteiten en relevante ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving, zoals bijvoorbeeld de UBO-inschrijving.

ACTIVITEITEN

Als aangesloten tuinlid of supporter van AVVN kun je deelnemen aan al onze activiteiten! Denk aan een online lezing over gifvrij tuinieren en een workshop over het taxeren van tuinhuisjes. ●

KWEKERIJ BASTIN

LAVENDELLIEFHEBBER IN LIMBURG

Denk je aan Zuid-Frankrijk, dan ruik je de lavendel van de Provence. Heerlijk, op naar het zonnige zuiden! Maar voor die ervaring hoef je geen duizend kilometer te rijden. Kom langs bij kwekerij Bastin in het Limburgse Aalbeek, daar geuren die lila bloemetjes net zo lekker.

TEKST & FOTO'S: SUZANNE DE BOER

Met de auto tuffen mijn vriendin en ik tussen de weilanden op de heuvels door. Wat een prachtige omgeving! We slingeren door dorpjes, volgen de bordjes naar de kwekerij en dan zijn we er. Het is zaterdagochtend half elf en we parkeren op het erf van een drie eeuwen oude carréboerderij. Lavendel is waar we voor komen en we zijn aan het goede adres, want de houten raamkozijnen en deuren die we zien zijn lavendelblauw geschilderd en eenmaal de kwekerij opgelopen ruiken we die heerlijke geur.

INSTANT RELAX-MODUS

Er lopen al zeker twaalf andere enthousiaste tuinders met een mandje aan hun arm om nieuwe tuinlevelingen te verzamelen. Planten die met een bewuste blik op het grotere geheel zijn grootgebracht. Want Roger Bastin en zijn vrouw Linda kweken volgens puur biologische principes: "In de natuur hoef je niets te bestrijden, maar werk je samen aan een evenwicht. Daarom nodigen we natuurlijke vijanden van plaagdieren uit door biotopen aan te leggen waar ze zich prettig voelen. Dat

is de functie van onze wilde bermen en bloemenweides – en die zien er ook nog prachtig uit. Zaad winnen we van onze eigen planten en voor het kweken gebruiken we biologische meststoffen, liefst van plantaardige oorsprong. Het bodemleven stimuleren we met micro-organismen en onze potgrond is op basis van groen- en schorscompost en turfvrĳ." En de bewatering? "De planten worden beregend met zuiver bronwater uit een 150 meter diepe put." Dat levert mooie, sterke planten op, zien we om ons heen.

Voorjaarsferen bij Bastin

De kwekerij in het voorjaar

Iedereen sjuwt met mandjes met planten

PAARSE WEELDE

De kwekerij is opgebouwd in terrassen. Hoewel er wel duizend plantenvariëteiten staan, is het aanbod overzichtelijk gepresenteerd. Wat als eerste lonkt, zijn de rijen met lavendel. Van diepaars via lila en tweekleurig naar roze en witte bloemaren: wat een keus! Ze worden enthousiast bevolgen door bijen, hommels en vlinders. Die leuke gasten krijg je dus ook in je tuin als je lavendel plant!

Rogers liefde voor lavendel heeft te maken met zijn andere grote liefde: koken. “En eten, want als kweker werk je hard. We begonnen hier in 2000 en namen vanuit onze vorige kwekerij vooral groenten mee.

Via die groenten kwamen we bij kruiden - van rozemarijn, tijm en

salie hebben we inmiddels ook heel veel soorten - en van daar bij de vaste planten met nu vooral winterharde, bijen - en vlindervriendelijke mediterrane planten, die ik ook veel in gerechten gebruik. Zo is lavendel heerlijk in vinaigrettes, groenteschotels en stoofpotjes. En heb je weleens lavendellimonade geproefd? Hoewel koken voor mij al pure ontspanning is, helpt de geur van lavendel daar ook bij.” Met lavendel verkeer je instant in een relax-modus, is ook onze ervaring.

OP DE PRAIRIE

Na drie terrassen met look (*Allium*), vingerhoedskruid (*Digitalis*), nieskruid (*Helleborus*), lavendel (*Lavandula*), sleutelbloemen (*Primula*), longkruid (*Pulmonaria*), salie (*Salvia*),

maagdenpalm (*Vinca*), heel veel fruitbomen en struiken met klein fruit en nog veel meer moois, wandelen we tussen twee schapenweides naar een bijenstal en het kweekveld. De linker weide laat de kweker verbloemen met inheemse soorten, hier en daar wordt ook een fruitboom geplant. “Afen toe zetten we er ook wat streekeigen planten, in de hoop dat die zich gaan uitzaaien,” vertelt Roger. “Het gras mag links ook al doorgroeien, daar maaien we alleen nog paadjes. Rechts houden de schapen het kort.”

Maar dan zijn we er nog niet: aan de straatkant hebben Roger en Linda een prairieborder aangelegd. Roger: “Het ziet ernaar uit dat de seizoenen verschuiven en planten zich anders gaan gedragen. Net als de meeste

mediterrane soorten verdragen prairieplanten droogte en warmte beter. We merken ook dat er meer vraag naar deze planten komt van particulieren en parken waarvoor wij tuinen ontwerpen. Prairieplanten bloeien lang, de grassen wuiven bij het minste zuchtje wind, de borders zijn natuurvriendelijk, onderhoudsarm en ook in de winter aantrekkelijk." Gewend als mijn vriendin en ik zijn aan cottagetuinen, is een prairietuin heel iets anders. Die heeft een eigen sfeer, de kleur groen is in de minderheid. Het zijn glooiende borders met bloemen op hoge stelen en bewegend gras. Bij Bastin zetten ze graag duizendblad (*Achillea*), dropplant (*Agastache*), valse indigo (*Baptisia*), zonnehoed (*Echinacea*), kruisdistel (*Eryngium*), zonnekruid (*Helenium*), prairiekegelbloem (*Ratibia*), zonnehoed (*Rudbeckia*) en ereprijs (*Veronicastrum*) in de prairieborder. En ja, dat kleurrijke spektakel vinden we erg mooi.

VOOR EEN ENGELILEGER

Wandelend over de kwekerij valt ons oog ook op onbekende plantenvariëteiten, leren we nieuwe namen en lezen we kaartjes met plantenfoto's en enthousiasmerende teksten. Uiteraard worden de Latijnse en Nederlandse plantennaam vermeld, de plantenfamilie, de favoriete bodemsamenstelling en het gewenste zicht op de zon, de bloeitijd, de maximale hoogte die de plant idealiter bereikt, of hij giftig is, bladsier heeft en welke diertjes hij aantrekt. Het wordt nog leuker. "Duizendblad (*Achillea millefolium* 'Paprika') bloeit niet gewoon rood, maar scharlakenrood." En, schrijft Roger: "Deze heerlijke kleur is in veel borders bruikbaar. Bossalie (*Salvia nemorosa*) en Russische salie (*Perovskia*) ernaast zetten zijn inkoppertjes, maar overweeg ook eens te mengen met nog meer rood voor een vurige border. Een hete paprika." De wit-blauw bloeiende monnikskap *Aconitum x cammarum* 'Bicolor' iets verderop krijgt een hemelse ode: "Blauwgerande witte helmen, die

moeten wel voor een soort engelenleger bedoeld zijn. Een bijzonder makkelijke plant die graag een beetje rijk staat op vochthoudende grond. Onsterfelijk." En de wit-violetblauwe monnikskap *Aconitum carmichaelii* 'Cloudy' is: "Tweekleurig, net als 'Bicolor'. Maar 'Cloudy' is nieuwer, heeft grotere bloemen op wat kortere aren en bloeit wat later. Een betrouwbare vaste plant op stevige stengels voor niet al te arme, vochthoudende grond. Nice, smoothly and cloudy indeed." Het zijn 'maar' informatielabels, toch typt hier een liefhebber, een kenner en een woordkunstenaar die aan de bezoekers aan zijn kwekerij met heel zijn hart de liefde voor zijn planten overbrengt.

Bij ons is dat gelukt. In de zomer komen we terug, tijdens de Lavendeldagen. Een heerlijk vooruitzicht. ●

Lavendeldagen

Voor in de agenda: op zaterdag en zondag 8 en 9 juli zijn bij Bastin de Lavendeldagen. Dan is er op de kwekerij een grote markt, een terras en muziek te midden van die lekkere lavendelgeur. Alsof je op vakantie bent!

Rijd niet verder!

Een weekendje Limburg, een middagje Provence bij kwekerij Bastin, Nieuwenhuysstraat 29 6336 XV Aalbeek (Hulsberg, Nuth) Limburg. Open van woensdag tot en met zaterdag van 10.00-17.00 uur. Alvast een voorproefje? Roger schreef het boek *Puur Mediterraan Tuinieren*, dat onder meer gaat over zijn liefde voor geurende mediterrane planten en hoe je die ook in de keuken kunt gebruiken, inclusief recepten. Het boek is uitverkocht, maar op bastin.nl kun je het gratis downloaden. Liever niet helemaal naar Limburg reizen? Al het moois - plus lavendelolie, lavendellimonade en tuingereedschap van Sneeboer - bestellen via de webwinkel kan ook. Op bastin.nl staan alle voorradige planten. Die komen, zolang het weer uitplanten toelaat, vervolgens per post naar je toe. En neem een gratis abonnement op de nieuwsbrief, dan verschijnen er het hele jaar allerlei leuke tuintips, recepten en tuinavonturen in je mailbox.

SIERKASSEN & PRIËLEN
BATIST HOBBYKASSEN

Semi-professionele kassen

Luxe veranda's

Hobbykassen

Maatwerk oplossingen

Batist Hobbykassen heeft een breed assortiment hobbykassen, tuinkamers, veranda's, orangeriën, priëlen, carports en maatwerk kassen & overkappingen. Kijk voor uw model op onze website of informeer naar de mogelijkheden voor een eigen ontwerp. U bent ook van harte welkom in onze showroom in Wateringen.

BATIST HOBBYKASSEN

• WWW.BATISTHOBBYKASSEN.NL • Naaldwijkseweg 5c • 2291 PA Wateringen • 0174-290727

**Begin ook met
composteren!**

Het handige composteer-systeem van EcoTe geeft u de mogelijkheid om uw groenafval eenvoudig te verwerken tot een geweldige bodemverbeteraar: Compost!

Er zijn bakken verkrijgbaar voor alle formaat tuinen. Vraagt u ons gerust naar wat er zoal mogelijk is. Meer informatie en prijzen via: info@ecote.nl

www.ecote.nl

ALLES OM
100% ECOLOGISCH
TE TUINIEREN

**Duurzame
Tuinartikelen.nl**

DE TUINLIEFHEBBER

HERFST

► Bezoekt **Daniëlle van Vleuten** de Ommuurde Tuin, de historische moestuin van koning Willem III op Landgoed Oranje Nassau's Oord in het Renkums beekdal. Ooit een koninklijke moestuin, nu een biologische tuinderij die je kunt bezoeken. Wat is daar anno 2023 te beleven?

► Schrijft **Marleen van Es** over de rode spitskool. 'Deze kool heeft een prachtige kleurenschakering, de nerf is paars en rest van het blad blauwgroen. De buitenste bladeren van mijn spitskolen zijn een gehavend en aangevreten door vogels. Verre van perfect, maar ik vind de planten daardoor juist erg mooi.'

► Blijkt columnist **Loethe Olthuis** terug op de zomer én kijkt vooruit naar de klussen die ze tot het najaar heeft laten liggen. Tuinieren is ook een beetje vooruitzien!

► Gaat **Paul van Bodengraven** op bezoek bij de De Heeze, een buurtuin in Apeldoorn waar buurtbewoners elkaar ontmoeten en samenwerken in de biologische moestuin. Hoe is die samenwerking tot stand gekomen en welke rol speelt het welzijnswerk daarbij?

Begin september verschijnt het herfstnummer.

© UNSPLASH.COM

© UNSPLASH.COM

© UNSPLASH.COM

Nieuw: Appeltern Adventure Gardens voor tuininspiratie en speelavontuur!

In het Gelderse Appeltern ligt het grootste tuininspiratiepark van Nederland, voorheen De Tuinen van Appeltern. Hier vind je tuinen in alle maten en soorten. Van klassieke tuin, tot moderne tuin en van duurzame tuin tot jonge gezinrentuin, je vindt het in Appeltern. Wandel door de ruim 200 modeltuinen en bekijk een enorme variatie aan plantenpracht, tuinhuizen, terrassen, meubels en bijvoorbeeld zwembijvers. En alles wat je ziet, kun je ook bestellen voor je eigen tuin!

Geniet van de tuinen en de veranderende seizoenen

Je proeft, ruikt en voelt de zomer overal in het park! Of het nu lente, zomer, herfst of winter is: Elk seizoen is een feest voor de zintuigen in Appeltern Adventure Gardens.

De rust en weidse natuur zijn garanties voor een heerlijke dag uit boordevol inspiratie. Ook zijn er verschillende restaurants, een plantenmarkt en cadeauwinkel.

Op speelexpeditie met je gezin

Op het 'Adventure Island' kunnen de kinderen ravotten, klimmen, klauteren en spelen in de boomhutten, speeltuinen en bamboe doolhoven. Tijdens de Expeditie 'Big Bugs' kun je met je kinderen op zoek naar 25 metershoge insecten, die bewegen en geluid maken. En op elke zaterdag en zondag is er live entertainment voor onze jongste gasten en in de zomervakantie zelfs dagelijks.

Zo leren en inspireren we jong en oud over de tuinen en onze natuur: Het park biedt een gezellige dag uit voor de hele familie en is dagelijks geopend van 10 tot 18 uur.

Voor meer info en tickets

www.appeltern.nl

APPELTERN ADVENTURE GARDENS | WALSTRAAT 2A | 6629 AD APPELTERN (GLD) | (0487) 54 17 32 | INFO@APPELTERN.NL

Doe je met ons mee?

Je leest dit seizoenstijdschrift omdat je hoort bij onze groene familie. We bestaan uit meer dan meer dan 32.000 volkstuinders en andere tuinliefhebbers. Veel van jullie tuinieren bij een vereniging die bij ons is aangesloten. Wat wij willen is dat jullie moestuinen en siertuinen en jullie volkstuinparken blijven bestaan. Liefst dat er meer tuinen bij komen. Daar maken wij

ons sterk voor. Ook dat jullie genieten van de tuin en dat het fijn en gezellig is in de vereniging. We komen op voor het samen natuurlijk tuinieren. Want dat is goed voor de biodiversiteit en het klimaat en gezond voor jezelf en het milieu. Het maakt de wereld om ons heen een stukje mooier. Daar mogen we met z'n allen best trots op zijn!

> Doe je mee?

Onze ambitie? Nog veel meer dan nu uitstralen en bekend maken hoe ongelooflijk waardevol onze tuinen en tuinparken zijn. Het volkstuinieren zeker stellen voor de toekomst. Ons gezamenlijk groen onvervangbaar maken. Dat is iets wat je het best met elkaar kunt doen. Voor én door de volkstuinders. Samen in een team waarin je je talenten ontplooit en je kwaliteiten tot hun recht komen. Waarin je je kunt ontwikkelen.

> Wij zoeken consuls!

Wil jij ook een steentje bijdragen? Vind je het heerlijk om met mensen om te gaan? Als consul ben je het visitekaartje en de vertegenwoordiger van AVVN. Je bezoekt en onderhoudt contacten met de verenigingen.

Belangstelling? Benieuwd? Meer weten? Kijk dan op onze website avvn.nl/doe-mee of je een rol ziet die op je lijf geschreven is. Daar staat ook hoe je kunt reageren.

Retouradres: AVVN, Vogelvlinderweg 50, 3544 NJ Utrecht

